Graecolatina et orientalia XXIII-XXIV (1991-1992). Bratislava, Univerzita Komenského 1995, 166 str.

Toto číslo ústředního oborového časopisu věnovali *discipuli*, *sodales*, *amici* životnímu jubileu předního slovenského klasického filologa univ. prof. PhDr. Miloslava Okála, DrSc., který se dožil 1. prosince 1993 osmdesáti let. Přehledné latinské *curriculum vitae* a připojená obsáhlá bibliografie s 304 položkami představují významné dílo tohoto vědce a vysokoškolského pedagoga, který se po léta věnoval především Aristofanovi, řecké filozofii a dalším klasicko-filologickým studiím a poté průkopnicky latinskému humanismu na Slovensku. Svou rozsáhlou překladatelskou činností předal prof. Okál slovenské kultuře stěžejní díla antické, především však řecké literatury a obohatil ji také o překlady těch latinsky píšících humanistů na Slovensku, jimiž se zabýval. Tímto způsobem M. Okál dostál svému vědeckému poslání v oboru i svému kulturnímu poslání na Slovensku. Nic nezůstal dlužen ani svému dlouholetému pedagogickému působení výchovou řady učitelů klasických jazyků i badatelů v oboru a autorstvím důležitých studijních skript. V šedesáti recenzích podal M. Okál svůj pohled především na důležitou domácí produkci v oblasti jeho zájmu i na mnohá díla vzniklá v zahraničí.

Příspěvky ve sborníku lze rozdělit na část antickou, středověkou a renesančně-humanistickou; uspořádání uvnitř nich je chronologické. **H. C. R. Vella** (Malta), *Some Greek and Oriental Deities: A Discussion on Assimilation* (19-22) resumuje své názory i výsledky řady dalších badatelů o asimilaci řeckých božstev zejména s východními bohy. **Ján Taraba** se v podnětné studii *Quelques caractéristiques de l'oeuvre étymologique de M. Terentius Varro* (23-31) zabývá typologickou klasifikací Varronových etymologií. **Peter Kuklica** v článku *Rezeption der griechischen Kultur und Philosophie durch die Römer* (33-41) interpretuje osobité Ciceronovo pojetí římské svébytnosti při cílevědomé recepci řecké filozofie a všímá si přitom předchozích fází přejímání řecké kultury, která další etapu připravila. Cicero se podle P. Kuklicy snažil obohatit národní podstatu o další dimenzi, jíž je humanismus. **Jan Burian** usuzuje v článku *Laktanz und der römische Staat* (43-50) na vztah tohoto křesťanského spisovatele k římskému státu ze způsobu jeho charakteristiky římských císařů, kteří křesťanství pronásledovali. Lactantius ve svém díle *De mortibus persecutorum*, které je podle J. Buriana určeno asi především pro pohanské intelektuály jako demonstrace Boží síly a varování před pronásledováním, rozhodně nespojuje persekuce s institucí římského státu jako takového. Ten považuje v jeho podstatě za dobrý nástroj, ale jen v rukou dobrého císaře. Pronásledování je tedy spojeno jen se špatnými představiteli římské moci, které Lactantius, rétor a znalec římské literatury, charakterizuje obdobně jako tradiční římská historiografie.

Skupinu článků orientovaných na středověk a pozdější období začíná **František Šimon**, *Isidors Etymologie der Krankheitsbezeichnungen* (51-54),

který třídí přibližně sto názvů chorob ze IV. knihy Isidorových Etymologií a ukazuje, že Isidorovo vysvětlování těchto termínů je dáno jako i v jiných skupinách jeho přesvědčením vyjádřeným, jednak slovy "*nisi enim nomen scieris, cognitio rerum periť*" (1,7) a jednak zásadou "*vim verbi vel nominis per interpretationem colligere*"(1,29). Žánrovými proměnami (nikoliv poměry; sic s. 60) se zabývá **Jana Nechutová** ve studii *Les transformations génériques de la consolation médiévale* (55-60). Ukazuje, že středověká konsolace navazuje na patristickou a jejím prostřednictvím, byť nevědomky, na antickou. Ve středověku se podle autorky konsolace prolíná s planktem, pohřebním kázáním, které obsahuje prvky glorifikující i nářek. Pro konsolaci různě dobově přetvářenou je příznačná ustálená topika. Bez zajímavosti by nebylo ani porovnání míry topiky antické a středověké. **Ľudmila Buzássyová**, *Comments on the Style and Language of Galeotto Marzio in De dictis ac factis regis Mathiae* (61-72) popisuje individuální jazyk a styl panegyriku, který napsal tento italský humanista, profesor Academiae Istropolitanae v Bratislavě, žijící na dvoře uherského krále Matyáše, a porovnává je s klasickým územ. Toto srovnání je prvním krokem a získá jistě výraznější podobu, bude-li obohaceno o konfrontaci s jinými autory onoho období.

V článku *Der Dialog De rei publicae administratione von den Humanisten Valentius Ecchius* (73-84) podává **Daniel Škoviera** rozbor krátkého, ale stylisticky obratného a místy podle zásad Ciceronovy rétoriky i humorného dialogu o státu a správě veřejných věcí zmíněného humanisty původem z jižních Bavor (1494-1555). Příležitostné dílko napsané poměrně chvatně pro maďarského mecenáše Alexia Thurzo odpovídá podle D. Škoviery na otázku *Quid ergo faciet princeps rempublicam optime gubernaturus?* Při projednávání tohoto tématu se dostávají do popředí *virtutes*: *prudentia*, *iustitia*, *fortitudo*, *temperantia*. Nejvíce pozornosti věnoval Ecchius podle D. Škoviery spravedlnosti – *iustitia*. Článek **Zuzany Kákošové** *The Emblems of Ján Sambucus (An Interpretation of Selected Emblems)* (85-93) ukazuje na rozdílné rysy sbírky J. Sambuka *Emblemata* vydané v Antverpách 1564 od jeho předchozího díla *Poemata* z r. 1555. Tento trnavský rodák pokračuje sice v epigramatické tvorbě, ale přizpůsobuje ji emblému. Tomu dává svébytnou žánrovou podobu a obohacuje básnický text výtvarnou symbolikou. **Alexandra Mallá** si všímá v článku *The Comic Features in the School Plays Ecclesia in Exilio Triumphans and Salomon from Collegium Statuum Evangelicorum Superioris Hungariae in Prešov* (95-100) latinsky hraných scének v uvedeném Collegiu, z nichž první reaguje svérázným způsobem na konkrétní událost z r. 1673 a druhá přináší spolu s etickými otázkami i komické prvky sloužící k dosažení "sponsoringu" koleje.

Pozoruhodný, velmi aktivní život klasického filologa banskobystrického rodáka Emila Černého (1840-1913) v Rusku nastínil **Štefan Švagrovský** v článku *Leben und Werk von Emil Černý in Rußland* (101-105).

V časopise, jak to odpovídá i jeho názvu, jsou také příspěvky orientalistické **L. Drozdíka**, *Identification Problems in the Arabic Nisba Derivation* (107-115); L. Drozdík je také autorem nekrologu *In Memory of Rudolf Macuch*, semitologa slovenského původu, který působil v zahraničí (159-166). Studii *Dependence and Originality. Jewish-Arab Contacts in the Domain of Religious Folklore before and after 1000 A.D.* napsal **Ján Pauliny** (117-123). **Viktor Krupa** analyzuje maorské náboženství ve vztahu jedince a státu v pojednání *Maori Religion – a Holistic View of Existence* (153-157). Dialog arabského divadla s osudovými dobovými krizemi sleduje **Július Gella**: *'Naksat 1967' and Two Important Contributions to the Dialogue of the Arab Theatre with Times* (125-142) a v této souvislosti interpretuje občansky odvážné drama Egypťana Alího Sálima *Komedie Oidipus* a hru syrského dramatika Wannúsa *Večírek na počest pátého června*. **Marian Gállik** v zajímavé studii *Persephone, Pandora and Miss Mei: Mythopoetic Vision in Classic Greek Myth and in Modern Chinese Novel* (143-151) sleduje v románu čínského spisovatele Mao Duna adaptaci mytologémů Pandóry a Persefony na paní Mei, hrdinku románu *Duha* z konce dvacátých let našeho století.

Jak je patrné z předcházející charakteristiky příspěvků, svědčí tento sborník stejně jako i ostatní ročníky časopisu, kdysi založeného právě profesorem Okálem, o současné rušné badatelské aktivitě a jsou skutečnou poctou jubilantovi. Kdyby byly odstraněny některé technické nedostatky při tisku, které jsou rušivé zejména v poznámkovém aparátu, nezbylo by místo ani pro toto memento.

Bohumila Mouchová

Karl Büchner, *Römische Literaturgeschichte: Ihre Grundzüge in interpretierender Darstellung*. 6. Aufl. Stuttgart, A. Kröner Verlag 1994, 584 str.

Na konci r. 1994 se objevilo další, již šesté vydání Büchnerových dějin římské literatury. Nebývá obvyklé věnovat recenzní pozornost dílu, které vychází již poněkolikáté a které se od svého třetího vydání (1962) prakticky nezměnilo. Domnívám se však, že v tomto případě má alespoň stručná informace svůj význam, a to dokonce nejméně ze dvou důvodů.

Prvním z nich je sám autor, vynikající badatel a znalec latinské literatury, překladatel a ovšem i vysokoškolský učitel, prof. Karl Büchner (1910-1981). V dějinách římské literatury zúročil Büchner nejen své rozsáhlé znalosti, ale i neobyčejné pochopení pro tuto oblast římské kultury. A tak, ačkoliv tuto příručku připravoval zhruba před čtyřiceti lety (1. vydání 1957), podařilo se

mu představit ona časově velmi vzdálená díla jako živou, naprosto integrální součást společenského dění. Přesto, že toto kompendium nazval dějinami, není jeho pojetí nikterak statické a odpovídá modernímu pohledu na literaturu jako na specifický proces. Čtenář může získat skutečný přehled o vývoji literatury jako takové, nikoliv jen jednotlivá, oddělená fakta. Tím nechci říci, že by byl Büchner skoupý na konkrétní údaje (jen jmenný rejstřík, s. 571-584, má více než 1 200 položek), nemusíme je ale po jednom a s námahou registrovat, protože jsou logicky včleněny do velmi zajímavého výkladu.

Druhým důvodem ke zmínce o Büchnerově knize je to, že u nás dosud recenzována nebyla a vzhledem k tomu, že se dosti často uvádí v bibliografiích, bude snad užitečný její popis. Pokud jde o časové vymezení, zahrnuje Büchner římskou literaturu už od předliterárních počátků (kap. I, s. 11-35) až do samého konce antiky: posledním pojednaným autorem je Boëthius v kap. IX *Od Augustina k Boëthiovi* (s. 535-553). Literaturu republikánského období pak probírá ve třech kapitolách: *Průkopníci* (s. 36-98), *Krize a první řešení* (s. 99-172), *Geniální tvůrci předklasického období* (s. 173-287). Rozsáhlá V. kapitola (s. 288-389) je věnována literatuře augustovského období. Tzv. stříbrná literatura je rozvržena na obvyklé dva celky: julsko-klaudijská dynastie (VI. kap., s. 390-436) a flaviovské období (VII. kap, s. 437-478). Předposlední, osmá kapitola podává výklad o období od Hadriána do Augustina, včetně významnějších církevních autorů (Tertullianus, Minucius Felix, Prudentius).

Vydání je dále vybaveno chronologickou tabulkou (s. 554-556), seznamem důležitější literatury k jednotlivým obdobím (s. 557-570, doplněno autorem do 5. vydání v r. 1980) a zmíněným jmenným rejstříkem. Poznámku o autorovi (s. 569-570) připravil editor tohoto vydání Dietrich Klose. Závěrem je třeba ještě dodat, že od doby, kdy Büchner napsal tyto své dějiny římské literatury, byla vydána řada dalších velmi dobrých pomůcek, ale přesto si tato práce stále uchovává svoje důležité místo. Je vhodná pro studenty klasické filologie i pro širší veřejnost díky své relativní stručnosti a skvělé analýze literárního vývoje v Římě a hlavně díky vnitřnímu zaujetí autora, které může být pro čtenáře inspirující.

Eva Kuťáková

Antyčna literatura. Chrestomatija. Č. 1. Davnja hrec'ka poezija v ukrajins'kych perekladach i perespivach. Usporjadnyk **V. P. Masluk**. Kyjiv 1994, 273 str., bibliogr. str. 264-265.

Popularizace antické literatury byla vždy v Evropě jednou z důležitých stránek humanistického vzdělání a poznání antických dějin a kultury. Není

divu, že na Ukrajině se již v minulém století známý spisovatel Ivan Franko pokusil sestavit velkou antologii z děl řeckých a římských básníků, jež však byla publikována teprve v padesátisvazkovém vydání jeho sebraných spisů (Kyjiv 1977, sv. 8-9).

Za takzvané poříjnové doby vyšla tiskem první ukrajinská čítanka antické literatury uspořádaná vynikajícím znalcem, akademikem Olexandrem I. Bilec'kym (Kyjiv 1938); její druhé vydání bylo publikováno s četnými doplňky na jaře r. 1968. Později byla vydána jeho synem, profesorem Andrijem Bilec'kym, sbírka antických básní pro děti a mládež *Zolote runo* (Kyjiv 1985). Za jakýsi doplněk k těmto knihám může být považována i čítanka publikovaná lvovskou univerzitou (*Istorija starodavňoho svitu. Praktykum.* Lviv 1985).

Chrestomatie, uspořádaná profesorem klasické filologie lvovské univerzity a překladatelem Vitalijem P. Masľukom, má být počátkem série čítanek o řeckém dramatu a krásné próze i o římské literatuře. V knize jsou uvedeny úryvky z děl asi 40 řeckých básníků, přičemž jejich velká část se objevuje v ukrajinštině poprvé, nebo v nové redakci.

Tento počin má pozitivní stránku i v tom, že čtenář má možnost poznat umělecký talent několika překladatelů. Například Homérovy eposy jsou zde podány v interpretaci Boryse Tena, N. Niščyns'kého, A. Bilec'kého a F. Samonenka (s. 8-82), Hésiodova *Theogonie* v překladu Ivana Franka a *Práce a dni* v překladu V. Svidzins'kého (s. 82-95).

Z dalších antických básníků jsou v antologii zastoupeni Archilochos, Sémónidés, Hippónax, Tyrtaios, Solón, Mimnermos, Theognis, Alkaios, Anakreón a jeho napodobitelé, Pindaros, Kallimachos, Apollónios Rhodský, Theokritos a Babrios, z básnířek především Sapfó, Korinna, Érinna a Nossis. Dosti místa v čítance zaujímá řecký epigram. Tento široký souhrn žánrů, rytmů a obrazů opravdu překvapuje a působí na čtenáře i poetickou ukrajinštinou.

Bylo by však žádoucí v dalším vydání tohoto díla rozšířit výběr ukázek, kupř. o Alkmána, Íbyka a básnířku Praxillu a vzít v úvahu i další autory epigramů. Recenzovaná antologie dává i podnět k zamyšlení nad způsobem transkripce antických vlastních jmen. Dnes, kdy se projevuje snaha poznávat minulost bez "ideologizace" (viz úvod do čítanky, s. 3), měl by se systemizovat i ukrajinský přepis antických jmen a termínů. Tak v knize *Zolote runo* čteme podle staré ukrajinské tradice *Teohnid* (Theognis) a *Teokrit* (Theokritos), v nové čítance se používá jména *Teohonija*, *Teokrit* paralelně s tvarem *Feohnid*, vytvořeným pod vlivem ruštiny (srov. také s. 262).

Igor Lisovyj

STANISLAV SEGERT, *Starověké dějiny Židů*. Praha, Nakladatelství Svoboda 1995, 311 str., 4 mapy.

Po více než dvacetileté (nedobrovolné) přestávce se na knihkupeckých pultech objevila nová publikace našeho předního hebraisty, biblisty, semitisty a klasického filologa, profesora Stanislava Segerta. Autor byl od roku 1952 vědeckým pracovníkem Orientálního ústavu ČSAV, vyučoval řečtině a latině na Komenského evangelické bohoslovecké fakultě (1950-1952) a v letech 1951-1958 přednášel starozákonní hebrejštinu a aramejštinu, ugaritštinu a dějiny biblické a židovské literatury na filozofické fakultě UK. Rukopis *Starověkých dějin Židů* odevzdal do tisku koncem 60 let. V té době však již pracoval na technicky náročném vědeckém projektu ve Spojených státech a na tamních univerzitách (Chicago, Baltimore, Los Angeles) pak přednášel až do svého emeritování v roce 1991 biblistiku a semitskou filologii. Jeho kniha již nemohla vyjít a později byly z veřejných knihoven vyřazeny všechny jeho dosavadní publikace určené českému čtenáři. Byla jich dlouhá řada, např. *Mluvnice hebrejštiny a aramejštiny* (ve spolupráci s Otakarem Klímou), *Synové světla a Synové tmy* (o nálezech u Mrtvého moře a o sektě esejců) a překlady starozákonních knih – *Pět svátečních svitků* a *Kniha Jobova*. Pro toto vydání provedl autor v původním textu drobné úpravy a připojil několik dodatků.

V Úvodu objasňuje profesor Segert význam některých klíčových pojmů (Židé, Izrael, Hebreové aj.) a formuluje základní předpoklady a teze, z nichž vychází jeho koncepce starověkých dějin Izraele. Již v první větě upozorňuje na sice známý, ale pro dějiny Židů ve starověku mimořádně relevantní fakt, že "*mezi skutečným průběhem dějin a historickou tradicí je vždy určité napětí a také historická tradice má svůj zvláštní vztah k pozdějšímu utváření dějinné skutečnosti*". Autor se dále zabývá často diskutovanou otázkou vymezení určujících znaků židovské pospolitosti a konstatuje, že na rozdíl od novodobého izraelského státu, jehož národní pospolitost je definována společným jazykem, společnou kulturou a národním a státním uvědoměním, byla pospolitost starého Izraele jednoznačně určena společným náboženstvím. Pozornost zaslouží také pasáže o židovské nebo semitské "rase". Autor tyto nesmyslné představy odmítá s poukazem, že "židovská rasa" nikdy neexistovala, že výraz "semitský" označuje pouze jazykovou skupinu a že národy mluvící semitskými jazyky nebyly rasově jednotné ani ve starověku.

V další kapitole hovoří profesor Segert o periodizaci starověkých izraelských dějin a rozšiřuje ji o jeden závažný netradiční prvek. Všechna standardní díla o staré historii Izraele – jmenujme za všechny dnes již klasické *Geschichte Israels* od Martina Notha – končí židovskou válkou proti Římanům (66-73 n. l.) a Bar Kochbovým povstáním (132-135 n. l.). Autor nepokládá pro oblast Přední Asie za rozhodující předěl mezi starověkem a středověkem pád západořímské říše (476 n. l.), nýbrž obsazení této oblasti mus-

limskými Araby (dobytí Jeruzaléma r. 638 n. l.). Svůj výklad tedy dovádí až do 7. stol. n. l., čímž obohacuje pohled na historické osudy Židů o nové, významné aspekty.

Velkou pozornost věnuje autor také třídění a hodnocení pramenů. Pro dějiny Židů se zachovalo dost pramenů různého druhu – od "němých" archeologických nálezů přes nápisy a texty objevené na palestinské půdě, písemné památky egyptské, asyrské a babylonské až po souvislé historické podání ve Starém zákoně a díla řecky a latinsky píšících autorů. Zvláštní místo mezi nimi zaujímá pochopitelně vlastní historické podání, které zachycuje minulost z odstupu a podle apriorně stanovených kritérií. Navíc o prehistorii izraelských kmenů a jejich nejstarším dějinném období víme jen ze starobylých tradic a vyprávění, vážících se zpravidla k určitým osobám (praotcům neboli tzv. patriarchům), rodům, kmenům, lokalitám nebo svatyním. Starozákonní texty historického charakteru pak představují určité – vysloveně náboženské – pojetí dějin. Autor zdůrazňuje, že staří izraelští kronikáři se svým záměrem a svými historickými hledisky nikterak neskrývají. Jako markantní příklad lze uvést tzv. deuteronomistickou historickou školu (hlavně v knihách Královských), která posuzuje izraelské a judské krále jedině podle toho, zda zachovávali čistotu jahvistického náboženství, či zda provozovali náboženský synkretismus a "sloužili jiným bohům".

Další dvě kapitoly jsou věnovány geografii Palestiny a historickému a politickému vývoji v Palestině před příchodem Izraelců. Pak se již autor dostává k velice složitým otázkám nejstarších dějin Izraelců, přesněji řečeno: rodin, rodů a kmenů, z nichž se později izraelská pospolitost vytvořila. Badatelé zkoumající osudy těchto skupin před vstupem na palestinskou půdu jsou odkázáni jen na volné či pevnější svody starobylých tradic a pohybují se na vratké půdě dohadů a více či méně možných hypotéz. Celou tuto problematiku autor staví čtenáři jasně před oči a ukazuje mimořádnou obtížnost pokusů o spolehlivou historickou rekonstrukci. Starozákonní věda stojí před řadou otevřených otázek; jsou to např. okruhy tradic kolem Abrahama, Izáka, Jákoba a Josefa, pobyt Izraelců v Egyptě, Mojžíšova postava, exodus z Egypta, lokalizace hory Sinaj, náboženské představy izraelských skupin před vstupem do Palestiny, původ jahvismu atd.

Obtížnost spolehlivé historické rekonstrukce demonstruje profesor Segert i v dalších dvou kapitolách věnovaných vstupu do Palestiny a době tzv. soudců. Základní otázkou zůstává, zda šlo spíše o dobytí a obsazení, či o pozvolné, dlouhodobé pronikání a usazování. Archeologové zjistili, že některá města, která podle biblického podání byla dobyta, ležela již několik století před tím v troskách. Tradice z doby soudců nepochybně odrážejí situaci izraelských kmenů v Palestině před vznikem království, ale mají někdy nápadně legendární ráz.

Na pevnější historickou půdu se zkoumání izraelských dějin dostává až se vznikem království a izraelského státu (zhruba od roku 1000 př. n. l.).

Autor popisuje okolnosti nastolení prvního izraelského krále Saula, probírá hlavní události a rysy vlády Davida (ca 1000-960) a Šalomouna (ca 961-922), po jehož smrti došlo k rozdělení státu, sleduje osudy obou království do jejich zániku (722 a 586 př. n. l.), život a poměry Židů v babylonském exilu až do obnovy židovské pospolitosti ve 2. polovině 5. stol. př. n. l. (Ezdráš a Nehemiáš). Data vlády izraelských a judských králů udává přehledná chronologická tabulka v závěru knihy; čtenář by se však rychleji orientoval, kdyby data byla uvedena také v textu. Pro případné další vydání knihy recenzent navrhuje, aby starozákonní pasáže, které autor ve svém výkladu zmiňuje (např. o Jeftovi, Samsonovi, Saulově smrti, stavbě Šalomounova chrámu apod.), byly opatřeny příslušnou citací, aby si čtenář mohl daný úsek snadno vyhledat a přečíst.

Zvláštní oddíl věnuje profesor Segert židovské diaspoře v Egyptě, jmenovitě na nilském ostrově Elefantíné, kde byla patrně již od 7. století př. n. l. do začátku 4. století př. n. l. židovská vojenská kolonie s vlastním chrámem a synkretickým jahvismem.

Další kapitoly této velice obsažné publikace pojednávají o helénistické epoše (Ptolemaiovci, Seleukovci, makabejské povstání a stát Hasmoneovců) a epoše římské nadvlády s dvěma židovskými válkami proti Římu. Důležité a zajímavé informace najde čtenář také v kapitole o Židech v řeckém a římském světě tehdejší epochy.

Jak bylo v úvodu zmíněno, kniha profesora Segerta sleduje starověké dějiny Židů až do 7. století n. l. Z autorova výkladu vyplývá, že porážka Bar Kochbova povstání neznamenala naprosté přerušení kontinuity dějinného vývoje Židů na půdě Palestiny a že rozšířený záběr knihy je oprávněný a funkční. Autor zahrnul tedy ještě do svého výkladu dějiny Židů za posledních římských pohanských císařů, pod vládou Parthů a perských Sásánovců, křesťanského Říma a Byzance a pojednal i o Židech v Arábii, Etiopii a v jižní a západní Evropě. Pokud jde o faláše, etiopské Židy, bylo by třeba aktualizovat údaj na str. 252. Falášové byli přepraveni do Izraele přes Súdán v letech 1984-85 ("Operace Mojžíš") a leteckým mostem v roce 1991 ("Operace Šalomoun").

Profesor Segert se neomezuje jen na politické dějiny; věnuje velkou pozornost i duchovnímu vývoji Židů v babylonském exilu, v poexilní době i v epoše helénismu a římské nadvlády, hovoří o utváření starozákonního kánonu, o židovských náboženských stranách a směrech, mišně a talmudu, o vzniku křesťanství a centrech židovské učenosti v Palestině a Babylonii.

Instruktivní je také poslední kapitola *Dosavadní zpracování židovského starověku (od Flavia Josepha až po moderní dobu)*. Vhodně by ji mohl doplnit ještě výběr z bibliografie. Čtenář ocení obsáhlou, synchronně seřazenou časovou tabulku, pečlivě sestavené rejstříky a čtyři mapy.

Profesor Stanislav Segert napsal syntetickou, dobře promyšlenou a faktograficky i myšlenkově bohatou práci, kterou naše kulturní veřejnost dlou-

ho postrádala. Uplatnil v ní svou badatelskou erudici, obdivuhodnou sčetlost a znalost pramenů a odborné literatury, objektivní přístup i patřičný nadhled. Kniha jistě zaujme mnohé čtenáře a poskytne jim zasvěcené poučení o významném úseku světových dějin.

Jaroslav Oliverius

Pierre Lévêque, *Zrození Řecka, od králů k městským státům.* Bratislava, Slovart (Edice Horizonty) 1995, 176 str.

P. Lévêque, významný francouzský znalec řeckých dějin, byl při zpracování této nevelké knížky vázán koncepcí a rozsahem svazků edice nakladatelství Gallimard, jejímž cílem je zpřístupnit důležité vědecké poznatky široké čtenářské obci. Publikace drobného formátu je vybavena množstvím obrázků, které pokrývají zhruba polovinu svazku, a její součástí je i oddíl *Svědectví a dokumenty*, takže autorovi na vlastní výklad příliš prostoru nezbylo. Přesto se mu však podařilo ve zhuštěné podobě výstižně charakterizovat důležité aspekty historického a kulturního vývoje řeckého světa: prvá kapitola, nazvaná *Báječný věk bronzu*, pojednává nejprve stručně o Řecku v neolitu a rané době bronzové, podrobněji se věnuje mínojské Krétě, avšak jejím jádrem je mykénská civilizace, jejímiž tvůrci již byli Řekové. Druhá kapitola nese název *Archaické období: mohutný rozmach tvůrčích sil* – její součástí je rovněž pasáž o temných staletích. Konečně ve třetí kapitole, pojmenované *Klasická rovnováha: realita a utopie*, je pozornost věnována zcela pochopitelně především demokratickým Athénám, avšak – podobně jako v předchozím oddílu – stranou nezůstávají ani ostatní oblasti řeckého světa (Velké Řecko, Černomoří aj.)

Autorovým cílem bezpochyby bylo přiblížit různé aspekty života Řeků v mykénských palácích i v poleis: nevšímá si pouze politických událostí, vojenských tažení, správy řeckých států, zemědělství, řemesel, obchodu či sociálních vztahů, nýbrž sleduje i bouřlivý rozvoj duchovních a uměleckých sil. Důraz klade zejména na poznání náboženství a mýtů, jejichž sepětí s každodenním životem řecké společnosti prostupuje jeho výklad. Celkově je třeba vyzdvihnout snahu ukázat vzájemnou provázanost jednotlivých stránek lidského života v řeckém světě. Na druhé straně jsou však některé problémy a vztahy pouze velmi stručně naznačeny, více místa mohlo být věnováno kupř. tzv. homérské společnosti, attickému dramatu či Sókratovi, Platónovi a Aristotelovi. Výběr faktů je však věcí autorova rozhodnutí. Přílišná stručnost však způsobila i nepřesnosti, vynechání a zjednodušující formulace (některé ovšem mohly vzniknout i překladem): např. na s. 21 stojí, že první palác stál v Mykénách již v 17. století, zatímco na s. 26 se píše o původním

paláci z 15. století; *Achchijáva*, známá z chetitských pramenů, je příliš jednoznačně ztotožněna s Achaji (s. 30); sporné je tvrzení, že hoplíté se rekrutovali z nejchudší vrstvy venkovského obyvatelstva (s. 63); na s. 69 se v rámci výkladu o archaické době píše o dórském, iónském a aiolském architektonickém řádu, avšak v dalším textu se nedočteme o slohu korintském; popiska k obrázku na s. 122 vzbuzuje dojem, že kopie Athény Parthenos z římské doby je dílem Feidiovým. Při přepisu řeckých jmen se vloudily drobné nedostatky (*Kleisthénés*, *Kórax*, *Kybélé*; *Rhadamantyse*, *Adónise*); ne vždy jsou uplatněny jednotné zásady (*Eurípidés – Thúkydidés*; *Thesálie – Tyrrhénské moře* apod.).

Živé líčení osudů řeckého světa názorně doplňují již zmíněné četné ilustrace, které dokumentují vývoj architektury, sochařství, malířství a zároveň přibližují různé stránky života Řeků. Kromě obrázků přibližují vzdálenou řeckou minulost i ukázky z děl antických autorů, uvedené v závěru knihy (*Svědectví a dokumenty*). Součást tohoto oddílu však tvoří i reflexe antického dědictví v novověku (J. J. Winckelmann, N. D. Fustel de Coulanges, E. Renan) – ta je ostatně přítomna i v ilustračním doprovodu, kde nalézáme řadu zejména malířských znázornění antických motivů (často v silně idealizované podobě minulého století). Ačkoli k zmíněným obdobím řecké historie existuje v češtině řada zasvěcených prací, které je probírají podstatně podrobněji, přesto tato drobná knížka ve svém souhrnném pohledu nově ukazuje a zviditelňuje mnohé důležité souvislosti, které v obsažnějších pojednáních zůstávají v pozadí.

Jan Souček

Pavel Oliva, ***Zrození evropské civilizace***. Praha, Scientia 1995, 168 str., 27 vyobrazení v textu, 23 barevných tabulek.

Recenzovaná práce se zabývá především počátky klasické řecké společnosti, ale jak je patrné již z obsahu, autor se nespokojil pouze s takto úzce pojatým pohledem a poutavě seznamuje čtenáře i s nejstaršími dějinami pevninského Řecka, Kréty a východního Středomoří. Při jejich výkladu se opírá především o archeologické nálezy, představující pro nejstarší období hlavní zdroj poznání. Počátek knihy je věnován neolitu v Thessalii, kde se začínají rozvíjet kultury Dimini a Sesklo, znamenající zavádění nových technologií i změn ve způsobu života. Poté již autor podrobněji sleduje východní Středomoří v době bronzové, charakterizované kulturou mínojskou a mykénskou, které představují jeden z prvních vrcholů v řeckých dějinách. Vedle líčení kultury doby bronzové, zkoumané především na základě pramenů archeologických a ikonografických, je podrobněji rozebírán význam písem-

ných pramenů (lineární písmo A a především B), z nichž získáváme informace nejen o palácovém hospodářství, ale které přinášejí také zajímavá zjištění o kultovních praktikách mínojské civilizace. Přední postavení si Kréta udržela až do 16. stol. a tato doba je charakterizována rozvojem řemesel i umění, které tvůrčím způsobem přebírá a dále rozvíjí předovýchodní i egyptské podněty.

Ke změně mocenských center a jejich přesunu na řeckou pevninu dochází v 16. stol. V následujícím období (je označováno jako pozdně helladské III A, B) pak ke kulturním střediskům, v nichž se dále rozvíjí výtvarný styl, jehož základy byly již dříve kodifikovány na Krétě, patří především města v Argolidě. Záznamy v lineárním písmu B nás informují o hospodářské struktuře společnosti, v jejímž čele stál *(v)anax*. Nastíněn je také delší dobu zkoumaný problém zániku mykénských paláců, který již v poslední době není spojován s dórským stěhováním, ale s invazí tzv. mořských národů, které se východním Středomořím přehnaly na sklonku 13. a počátkem 12. stol. př. Kr.

Následující období, které autor pokládá za přímý předstupeň archaické a klasické řecké kultury, je díky dosud poměrně skoupým literárním pramenům označováno jako temný věk. V archeologických pramenech – především ve tvarech keramických nádob – je však patrné přežívaní starší pozdně mykénské tradice. Také etnická skladba pevninského Řecka je na sklonku 2. tisíciletí uzavřena příchodem Dórů. K jednomu z nejdůležitějších momentů sklonku 9. století patřilo vedle určitého hospodářského rozvoje také osvojení hláskového písma, jež po čase našlo uplatnění nejen v záznamech hospodářského charakteru, ale především v epických básních.

8.-6. století př. Kr. je v knize charakterizováno především jako doba mohutného kolonizačního úsilí řeckých obcí, které nelze chápat jen jako rozšiřování ekonomického a hospodářského vlivu, jak je tomu později v době římské. Nové kolonie jsou v podstatě na svých mateřských *poleis* nezávislé. Z mateřských měst si kolonisté odvážejí kromě správních především kultovní a náboženské zvyklosti. Důležitým momentem, který se s kolonizací pojí, je reflexe jazykové a etnické sounáležitosti Řeků. Za hlavní aspekty, které ke kolonizaci vedly, považuje profesor Oliva vedle hospodářských, jako je potřeba nové půdy a nových domovů, také především důvody obchodní. Tuto myšlenku dokládají poměrně hojné nálezy předmětů východořecké provenience v západní či dokonce střední Evropě. Mnoho osad tak leží na místech, umožňujících kontrolu obchodních cest.

Kolonizační úsilí a hospodářský rozvoj vedly k mnoha přeměnám také ve sféře sociální. Za jejich projev je považováno především nastolení tyranidy, jak k tomu došlo v mnoha osadách v jižní Itálii, na Sicílii, či v Malé Asii. Popis těchto historických událostí se tak stal Olivovi základem, na němž vykreslil hlavní dějinné a společenské trendy dvou význačných *poleis* – Sparty (která má mnohé společné znaky s dórskou Krétou) a Athén

v 8.-6. století. Sledováním rozdílů v uspořádání správy a jejího naplňování, postavení občana a jeho podílů na správě věcí veřejných se pak dostává k charakteristice obou v mnohém tak rozdílných společností i jejich síly, která se projevuje přímým vlivem na život dalších řeckých *poleis*. Tento společenský rozmach nalezl své uplatnění také v umění. Již v 8. století dochází ke kodifikování dvou základních stavebních řádů, dórského a iónského, které se plně rozvíjejí později v klasickém Řecku. V archaickém období, na sklonku 7. stol., je také učiněn značný pokrok v plastice – ve dvou hlavních sochařských typech *kúros* a *koré* – je položen základ ke ztvárnění lidského těla, jak je dnes chápán ve své ideální formě, dovršené v klasickém období. K podobnému pojetí také dospívá archaické vázové malířství. Doba 8.-6. stol. př. Kr., jíž se autor věnuje nejpodrobněji, je také obdobím rozvoje literárních žánrů a mnoha filozofických směrů, jimiž byly položeny základy, z nichž čerpáme dodnes.

Závěrem lze říci, že profesor Oliva poutavým způsobem nejen shrnul závěry své knihy *Zrození řecké civilizace*, vydané nakladatelstvím Academia v roce 1976, ale zároveň je doplnil a obohatil o nová aktuální zjištění nejen na poli historického, ale také archeologického bádání.

Jiří Musil

Peter Kuklica, *Slovník latinských skratiek (Lexicon abbreviaturarum Latinarum)*. Bratislava, Slovenské pedagogické nakladatelstvo 1995, 207 str.

Autor předložené publikace P. Kuklica, profesor na filozofické fakultě Univerzity Komenského v Bratislavě, je znám odborné veřejnosti jako znalec dějin antické literatury, zejména pak jako specialista v oblasti všestranného výkladu Ciceronova přínosu v rozvoji římské civilizace. Slovníkem latinských zkratek vstoupil P. Kuklica do další problémové oblasti, kterou představuje věcná interpretace latinských textů, v nichž se z praktických důvodů nepokládalo, resp. nepokládá za nutné rozepisovat v plném znění ty pojmy nebo ustálené obraty, jejichž znalost se u čtoucího dá celkem běžně předpokládat. Tato možnost platí v dnešní době samozřejmě u jednotlivců, ovládajících terminologii určité disciplíny, avšak nelze ji mechanicky zevšeobecnit v tom smyslu, že každý, a to i dobrý znalec latiny, je *eo ipso* schopen bez větších obtíží a věcně správně vysvětlit každou zkratku, s níž se porůznu v latinském textu setká.

Působí tu v prvé řadě ta skutečnost, že zkratek se užívalo v široké míře po celou dobu existence latinského jazyka v rozmanitých věcných rovinách a souvislostech – v nejrůznějších kategoriích latinských nápisů, na mincích,

v právních textech, církevních dokumentech, v administrativní a univerzitní titulatuře, v lékařství, farmakologii, v širokém okruhu přírodních věd atd., takže správný výklad určité zkratky není podmíněn pouze znalostí (školské) latiny, ale i přesnou orientací v daném oboru. V současné době působí obtíže i ta skutečnost, že úroveň znalostí latiny je ve všeobecném měřítku nízká, což samozřejmě ztěžuje i seriózním zájemcům možnost přesně určit, nebo alespoň přibližně správně vystihnout smysl té které zkratky.

Není náhodou, že potřeba pořídit přehled latinských zkratek byla v současné době pociťována ve své naléhavosti právě na Slovensku, kde – jak autor zdůrazňuje hned v úvodu (str. 5) – byla latina "*až do poloviny 19. století jazykem státní správy, vědy, školství a církve*", což přirozeně vedlo ke vzniku dlouhé řady nejrůznějších zkratek v úředních dokumentech, literárních památkách, na veřejných monumentech apod. Snaha posloužit zájemcům při detailnějším odhalování "*rozmanitých zapomenutých stránek našich dějin*" (tamtéž) se stala jedním z hlavních podnětů, které P. Kuklicu vedly k sestavení této příručky.

Východiskem při tvorbě vlastního abecedního seznamu autorovi zřejmě byla vžitá praxe římské (pohanské i křesťanské) epigrafiky v širokém záběru její následné působnosti. Tento základ pak byl podstatně rozšířen o dlouhou sérii ustálených zkratek z oblastí výše vzpomínaných, což v konečném výsledku vedlo k tomu, že u mnohých zkratek se objevuje široká škála možných významů podmíněných charakterem textu, do něhož jsou zařazeny. Vzhledem k obecnějšímu zaměření své publikace neuvádí P. Kuklica u každé zkratky pouze její úplné slovní znění, ale i slovenský překlad a v případě potřeby i nejnutnější věcné vysvětlení. Současně s tím se i grafickou úpravou jednotlivých abreviatur naznačuje, o jakou kategorii zkratek jde a do které ze sledovaných tematických oblastí patří.

Nelze jistě vyloučit, že specialisté v širokém okruhu oblastí, které příručka sleduje, naleznou možnost k dílčím připomínkám či námětům na eventuální rozšíření počtu citátů. To však nemění nic na skutečnosti, že předložený *Slovník* podává fundovaný, obsahově vyvážený komplex údajů, který umožní zájemcům snáze proniknout do tajů latinského textu způsobených jeho zkratkovitým vyjádřením. Závěrem lze konstatovat, že dílo P. Kuklici dosáhlo úrovní a způsobem svého podání cíle, který autor vyjadřuje v závěru vstupní partie: "*Věříme, že se náš slovník dobře uplatní v praxi, protože o to nám ... šlo nejvíce*" (str. 8). Zároveň s tím je třeba i připomenout, že toto dílo je prvým soustavným zpracováním dané tematiky nejen na Slovensku, ale i v českých zemích, a že mu tudíž patří i uznání záslužného průkopnického počinu.

Jan Burian

KAREL KURZ, *Úvod do antické numismatiky. 2. Římské mince.* Praha, Národní muzeum v Praze, Česká numismatická společnost – Pobočka Praha 1995, 153 str., CIII tab. s 305 obr.

V roce 1995 se "vyvolená" česká společnost konečně dočkala 2. dílu *Úvodu do antické numismatiky*, jejíž 1. díl vyšel již před 13 lety (KAREL KURZ, *Úvod do antické numismatiky. 1. Řecké mince.* Praha, NM a ČNM 1982, 239 str., 16 tab., obr. v textu, 2 mapy). Když píši "vyvolená" společnost, míním tím oněch maximálně 200 šťastných, kterým se podařilo knihu získat. Především byli totiž uspokojováni členové České numismatické společnosti, bez jejíž dotace by publikace nejspíše nespatřila světlo světa nebo by byla cenově nepřístupná. Dotace každého výtisku činila více než 2/3 ceny. Publikace se tudíž neobjevila a ani se neobjeví na pultech "normálních" knihkupectví, s dotiskem se nepočítá. O její existenci se dovíte jen v kuloárech. Škoda. Smutný osud vědeckých publikací v Čechách!

Přitom se jedná o knihu velice užitečnou, kterou uvítají obzvláště archeologové a historikové, v jejichž zájmovém obzoru jsou jak dějiny hospodářské, tak dějiny politické, mince jim taktéž pomáhají upřesnit si obraz kulturní a dokreslují představu o každodenním životě celého Středomoří v antice. Také kunsthistorikové si mohou přijít na své.

Přestože je publikace doprovázena velmi podrobným poznámkovým aparátem, může sloužit i začínajícímu laikovi, který ovšem má již určité povědomí o pomocných vědách historických (zde mu pomůže např. česká publikace autorů IVANA HLAVÁČKA, JAROSLAVA KAŠPARA a ROSTISLAVA NOVÉHO, *Vademecum pomocných věd historických.* Praha, H&H 1993); v mnohých případech pomůže čtenáři znalost příbuzného oboru, jako např. antické epigrafiky, do níž nás svého času velmi vhodně uvedl Ladislav Vidman). Není to tedy úvod do numismatiky jako takové, nýbrž skutečně úvod do římské numismatiky, která je ovšem ve svém oboru výchozím bodem pro zkoumání mincí hned z několika důvodů: odsud odvodil např. Göbl podstatná schémata pro popis numismatického materiálu celého starověku, mince jsou východiskem i pro určování numismatického materiálu doby stěhování národů i doby byzantské a navíc se moderní mince nejvíce přibližují tvorbě mince římské. Už v 18. století, kdy se objevovala snaha podat souvislé dějiny mince (tehdy na základě písemných pramenů), byly přednostně zpracovávány mince antické.

Čtenáři doporučuji se hned na začátku důkladně seznámit s technickou stránkou publikace, ušetří si tím později čas. Tak např. vysvětlivky zkratek používané při popisu jednotlivých kusů najde v poznámkovém aparátu (č. 13), to asi není nejšťastnější řešení. Čtenáři nevychází autor příliš vstříc ani zařazením zkratek katalogů a další literatury (musíte nalistovat dva seznamy). Praktičtější by bylo předsunout obojí těsně před katalog popisu mincí, k vlastnímu popisu vyobrazení.

Autor nás na 99 stránkách seznamuje s popisem a určením mincí, s jejich datováním a s vnějšími znaky římských mincovních kusů (obraz, tvar a velikost, kov, hmotnost). Dalších 30 stran je použito k poznámkám a přílohám (*Materiálové publikace římských mincí ve výběru*), jakož i k již zmiňovanému seznamu zkratek, dělenému na základní katalogy a časopisy, sborníky apod., doplněnému ještě seznamem použité literatury. Takto poučeni můžeme pak přistoupit k podrobnějšímu studiu jednotlivých ilustrujících dokladů, jež jsou vyloženy v katalogu.

Fotografie mincí Jindřicha Marca (zvětšeny 2×) jsou poměrně vyvedené a čitelné. Byly pořízeny podle originálů ze sbírky numismatického oddělení Národního muzea v Praze a případný zájemce může tedy shlédnout i původní kus. To je jistě veliká přednost publikace. Velice přitažlivé jsou i koloniální ražby a obzvláště ukázky moderních fals; bezesporu i doklady medailonů, kontorniatů a tessery dojdou zaslouženého zájmu.

Publikace Karla Kurze je velmi užitečnou pomůckou a příručkou pro všechny studenty i badatele v oboru starověku. Neměli bychom totiž podceňovat vypovídací schopnost numismatického materiálu, a celkově usilovat spíše o návrat k pramenům, a to nejen literárním. Budiž tu autorovi vysloven dík za zpřístupnění a vyložení antického římského numismatického pokladu, a tím ušetření času a energie k vyhledávání odpovídající zahraniční literatury.

Jana Kepartová

JANA KEPARTOVÁ, ***Císařové antického Říma.*** Ilustroval Petr Melan. Praha, Práh 1995, 80 str.

Chronologický přehled římských císařů doprovázený výstižnou charakteristikou jejich osobnosti i vladařské působnosti se nepochybně přiřadí k publikacím, které si nebudou muset naříkat na nedostatek čtenářského zájmu. Stane se tak nejen pro obsahovou náplň knihy, ale v daném případě i pro způsob, jímž autorka svůj námět zpracovala.

Jádro publikace tvoří oddíl nazvaný *Řím od Augusta po Romula Augustula* (str. 7-67), ve kterém jsou v časovém pořadí zpodobněni vládci římského impéria od Augusta po Theodosia I. a po roce 395 po Kr. i představitelé západořímské říše až do roku 476. U každého panovníka je v záhlaví jeho úseku uvedeno jméno, pod nímž je obecně znám, dále jeho oficiální označení císařské a konečně i jméno, které měl jako soukromník v době před převzetím císařské moci. V logickém sledu se čtenář seznámí s jeho základními životopisnými daty, na něž pak navazuje vlastní historický výklad.

V něm se J. Kepartová snaží vystihnout osobní (psychologické) rysy a zvláštnosti toho kterého císaře a charakterizovat jeho činnost z hlediska vnitro- i zahraničněpolitického. Ve světle těchto základních aspektů vystupují v konkrétních souvislostech do popředí jejich některé závažné složky, jako např. otázka následnictví, způsoby romanizace i pozdější barbarizace impéria, závažné kulturně historické jevy apod. Výklad je podáván s úsilím o co největší obsažnost a odbornou přesnost v přijatelném rozsahu jednotlivých císařských podobizen. Věcná zajímavost celkového líčení je zvýrazněna stylisticky obratným a celkově přístupným čtivým podáním.

Ústřední část publikace je rámována stručným úvodem, v němž je zkratkovitě nastíněn vývoj Říma od počátku až po Iulia Caesara (str. 5-6), a obšírnějším závěrem, kde se autorka zabývá problematikou zániku antiky a jejího dalšího vlivu v byzantské říši a raně středověkých germánských královstvích (str. 66-68). Čtenář jistě ocení i připojené rodokmeny, které mají usnadnit celkovou orientaci a poznání věcných (příbuzenských) vztahů v řadách známých římských císařských dynastií (str. 69-73). Důležitou součást knihy představují i mapové přílohy, které poskytují konkrétní představu o rozsahu římské říše v klíčových údobích její existence (str. 74-75 + obě přídeští). Kniha je uzavřena celkovým přehledem římských císařů. Zatímco výklad se v závěrečné fázi historie říše (po roce 395 po Kr.) soustřeďuje na západořímské císaře a končí tradičním rokem 476, jsou nejvýznamnější východořímští představitelé vzpomínáni dosti sumárně v závěrečném shrnutí (str. 67-68). Tím bohužel zůstaly stranou pozornosti některé závažné kulturně historické jevy, jako např. kodifikace římského práva za Theodosia II. a Iustiniana I. Kniha je bohatě ilustrována. Z pochopitelných důvodů jde převážně o císařské portréty, které podle starověkých předloh zpracoval Petr Melan a zvýšil tak celkovou přitažlivost publikace.

Ve svém výkladu se autorka nevyhnula některým drobným nedopatřením. Tak se např. vloudila tisková chyba do jména Pescennia Nigra, který je na str. 28 v levém sloupci uváděn jako Pescenius, zatímco na téže straně v pravém sloupci čteme náležité Pescennius, (stejně tak v přehledu na str. 76). Deciův spoluvladař Herennius je v textu jako Herrenius (2× na str. 34; správně podoba je však na str. 77). Jméno Gildo má ve 2. pádu náležitý tvar Gildona, nikoliv Gilda (str. 53). Domněnka o barbarském (germánském) původu Maximina Thráka nemá zřejmě spolehlivý základ již v antických pramenech (str. 32). Nepřesnou představu může vyvolat tvrzení, že (po roce 378 po Kr.) na říši "*zle dotírali Gótové a Germáni*" (str. 56; srv. i str. 67: "*Východní říše ... se musela potýkat s nápory barbarských kmenů, Germánů, Hunů a Gótů*") apod.

Není však jistě třeba zabývat se okrajovými dílčími poznámkami. Závažnější se jeví připomínka, že v publikaci tohoto druhu by neměla chybět aspoň nejzákladnější bibliografie spolu se souhrnným odkazem na antické prameny, dostupné v českém překladu a zprostředkující pohled starověkých

autorů na velikost i těžkosti světovládného Říma a jeho čelných představitelů v císařské době. Z praktického hlediska je oprávněným dezideratem i úplný jmenný rejstřík, který by umožnil rychle nalézt i osobnosti, o nichž je v textu zmínka, které však nepatří do seznamu císařů.

Publikace je míněna jako součást doplňkové četby ke školské výuce dějepisu, má však dobré předpoklady získat zájem nejen u studentů, ale i v širším okruhu zájemců o starší světové dějiny. Kniha se nepochybně stane jednou ze standardních historických příruček a nalezne své místo nejen ve školských knihovnách. Formát A 4 však svou velikostí bohužel příliš neusnadní běžné užití knihy jako zdroje rychlých informací.

Jan Burian

Jan Burian, *Římské impérium (Vrchol a proměny antické civilizace.* Praha, Libertas – Svoboda 1994, 240 str.

Syntetická představa o římském impériu, o jeho charakteristických rysech i o jeho působnosti v toku dějin tehdejšího světa je výsledkem dlouholetého úsilí autora, který se k ní cílevědomě přibližoval z rozmanitých úhlů – jak v řadě analytických statí a vědeckých monografií, tak v několika různě pojatých syntézách, určených nejen vědecké, ale i širší vzdělané veřejnosti. Podobně je zaměřeno i jeho poslední dílo o římské říši, jejím vzniku, rozkvětu a postupné proměně jejích základních konstant v dalším vývoji.

Šíře heuristického záběru je při daném rozsahu díla obdivuhodná. Nejde jen o vhodný a přitom relativně obsáhlý výběr dílčích historických faktů, organicky včleněných do synteticky pojatého výkladu. Zvláště vyniká kompoziční virtuozita autora, který jednotlivé historické jevy (např. nástupnický systém za císařství) podrobněji charakterizuje v klíčových momentech jejich existence, ale zároveň dokáže v retrospektivních i perspektivních zkratkách narýsovat problém v širším vývojovém, popř. i prostorovém (např. impérium × tzv. barbarský svět) kontextu.

Faktografická spolehlivost se projevuje i v někdy těžko postřehnutelných jednotlivostech, např. v rekonstrukci obchodních styků Římanů s tzv. barbarikem. Autor nezastírá interpretační obtíže, ale dílčí problémy traktuje v přiměřené rovině abstrakce – proto dospívá k adekvátním závěrům, odpovídajícím dnešnímu stavu poznání. Historickou realitu popisuje autor v její mnohovrstevnatosti a složitosti, zdůrazňuje v této souvislosti právem např. kontrast mezi skutečností císařské doby a Vergiliovou básnickou fikcí.

Metodologické problémy autor jasně postihuje, aniž by přitom porušil zajímavý a plynulý proud svého výkladu. Konkrétně vrcholný vnitřní rozkvět impéria v 1. polovině 2. stol. n. l. dokládá vysokou úrovní rozvoje teh-

dejších měst i venkovských statků (*villae*). Zároveň však zřetelně upozorňuje na to, že obtížnější je chápat tuto situaci jen jako výsledek sociálních a ekonomických vztahů v tehdejší římské společnosti. Proto jasně vymezuje a výstižně popisuje jednotlivé komponenty tehdejšího života. Období rozkvětu a blahobytu říše je potom podle něho nejen výsledkem příznivé souhry vnějších i vnitřních činitelů, ale i dobou maximálního vypětí ekonomických sil římské společnosti (s. 65). Stejně autor postupuje i při celkové konstrukci své představy o římském impériu.

Výkladový princip své syntézy vyložil autor jasně již v úvodu. Především mu šlo o to, aby postihl schopnost římské politické elity řídit říši tak, aby byla územně celistvá, vnitřně stabilní a hospodářsky prosperující. Současně se pokusil vystopovat subjektivní postoje nejrůznějších složek tehdejší společnosti k římskému státu a potažmo tedy i jejich zájem, popř. nezájem na jeho existenci v historicky dané podobě. Konečně sledoval i vztah římského impéria k okolnímu tzv. barbarskému světu. Autor určitě, alespoň podle mého soudu, vytčeného cíle dosáhl. Teoreticky, ovšem jen implicitně, uvážlivě aplikoval hlavní zásady tzv. teorie faktorů, se zvláštním zřetelem k její interpretační variantě. Prakticky však autor použitý výkladový princip neabsolutizoval, ale skromně nabídl výsledky své práce jako možné řešení a hlavně "*jako podnět k dalšímu zamyšlení nad nezastíranými nejasnostmi*". Rozhodně se mu však podařilo zřetelně popsat a v různých souvislostech objasnit "*hybné síly historického vývoje za římského císařství*".

Karel Kurz

NICOLE LANÉRÈS, ***Les formes de la phrase nominale en grec ancien. Etudes sur la langue de l'Iliade, I- II.*** Paris – Lille, Université Denis Diderot (Paris VII) – Université Charles de Gaule (Lille III) 1994, 702 s.

Obsáhlá dvoudílná studie o jmenných větách v Íliadě vznikla na základě disertační práce, vedené prof. M. Casewitzem a obhájené Nicole Lanérèsovou v roce 1992 na Université-Paris VII. Na rozdíl od svých předchůdců,[1] kteří dospěli k definici nominálních vět jakožto vět neslovesných atributiv-

[1] E. BENVENISTE, *La phrase nominale*, BSL 46, 1950 (= *Problèmes de linguistique générale I*, Paris 1966, 151-167; J. LASSO DE LA VEGA, *La oración nominal en Homero*, Madrid 1955; CH. GUIRAUD, *La phrase nominale en grec d'Homère à Euripide*, Paris 1962; ID., *Nouvelles refléxions sur la phrase nominale*, Zeitschrift für vergleichende Sprachforschung (ZVS) 1976, 1-7.

ních,[2] vyjadřujících obecně platné výroky a bez vztahu ke kontextu,[3] pojímá N. L. nominální věty mnohem šířeji. Na základě srovnání s jinými jazyky, a to i neindoevropskými, řadí k nominálním větám také věty neatributivní a atributivní věty aktualizované.[4]

V historickém exkursu (12-68) N. L. ukazuje, že na "objevení" jmenných vět bylo třeba čekat téměř až do 20. st.: Delbrück[5] a později Brugmann zkoumali skr. konstrukce typu *kvā sūnyaḥ ~ kde (je) slunce*, které nelze považovat za věty eliptické (tj. s vypuštěným sémanticky oslabeným slovesem *býti*), nýbrž za svébytné konstrukce (Meillet), které existovaly již před oslabením slovesa *býti* ~ **es-* ve sponu (původně představovalo **es-* autonomní plnovýznamové sloveso s významem *existovat*). Srovnání védštiny, staroíránštiny apod. a ruštiny ukázalo, že v těchto jazycích jsou nominální věty živým, svébytným jazykovým prostředkem, kdežto v jiných jazycích, např. v latině, francouzštině, novořečtině (a také v češtině) se vyskytují jen okrajově (např. *omnia praeclara rara*). Proto se jmenným větám věnuje v bohemistických příručkách jen minimální pozornost. Havránek považuje za nominální jednočlenné věty typu *Dobrou noc! Zajímavé. Pozor na vlak!*, kdežto Šmilauer a Grepl – Karlík pracují s pojmem jmenný přísudek beze spony, vyjadřující zejm. přísloví, průpovědi a obecně platné výroky, typu *Mlčeti zlato, mluviti stříbro, Sliby chyby*, ale také hesla, nápisy typu *Zápis denně* nebo konstrukce s predikativy *Hanba na to pomyslet.*[6]

Vlastní práci začíná autorka podrobnou analýzou (147-316) jednočlenných, dvoučlenných, trojčlenných a čtyřčlenných jmenných vět, věnuje pozornost rozvíjejícím větným členům (tzv. *expansions*) se vztahem k podmě-

---

[2] Ve francouzské terminologii *atributivní* označuje substantivum či adjektivum, které se vyznačuje kongruencí se subjektem (např. E 304 μέγα ἔργον ~ *úkol [je] velký*), na rozdíl od predikátového substantiva, které je v genitivu, v dativu nebo v předložkové vazbě, viz př. X 299 v pozn. 4. N. L. se přitom dopouští jisté nedůslednosti, protože oba termíny – predikát a atribut – používá promiscue (např. s.190, 192). Francouzský termín atributivní tedy neznamená *přívlastkový*, jako tomu je v české terminologii.

[3] Např. Soph. Phil. 476 τὸ τ' αἰσχρὸν ἐχθρὸν καὶ τὸ χρηστὸν εὐκλεές ~ *jak hanebnost (je) odporná, tak šlechtnost (je) přinášející slávu.*

[4] Např. X 299 ἀλλ' ὁ μὲν ἐν τείχει ~ *ale on (je) uvnitř hradeb* (věta neatributivní), Ω 396 τοῦ γὰρ ἐγὼ θεράπων ~ *neboť (jsem) jeho služebník* (věta atributivní aktualizovaná – 1. os. sg.).

[5] K. Brugmann, *Abrégé de grammaire comparée des langues indo-européens*, Paris 1905; B. Delbrück, *Vergleichende Syntax der indogermanischen Sprachen*, Strasbourg 1893-1900; A. Meillet, *La phrase nominale en indo-européen*, Mémoires de la Société Linguistique (MSL) 14, Paris 1906-1908, 1-26.

[6] *Příruční mluvnice češtiny* (Praha 1995) ani *Mluvnice češtiny 3. Skladba* (Praha 1987) se o této problematice nezmiňují.

tu, k predikátu či k celé větě, zjišťuje, že nominální věty nepřipouštějí negaci μή, nýbrž pouze οὐ, zkoumá funkci slovosledu. U vět nominálních atributivních konstatuje preferenci pořadí predikát ~ subjekt, zatímco ve větách se sponou je v epické řečtině častější pořadí opačné (s.303). Slovosled tu přestává být jen záležitostí stylistiky a nabývá syntaktické funkce.

Jednočlenné nominální věty mohou mít v jádru substantivum typu χρή, χρεώ, ἀνάγκη, μοῖρα, νέμεσις. Pokud jsou však tato substantiva doprovázena infinitivem (s. 164, I 309 χρή μὲν δὴ τὸν μῦθον ἀπηλεγέως ἀποειπεῖν ~ *potřeba jest, bych mínění své vám do očí řekl*), může být tato konstrukce interpetována i jako dvoučlenná věta, kde infinitiv je chápán jako podmět (*říci /je/ třeba*). Dvoučlenné věty, které jsou mnohem frekventovanější, lze formálně rozdělit do čtyř skupin podle toho, jak je vyjádřen predikát: genitivem, dativem, adverbiem či předložkovou vazbou, atributem, např. Δ 13 Ἀλλ' ἤτοι νίκη μὲν | ἀρηιφίλου Μενελάου ~ *avšak vítězství (je), jak patrno u Meneláa, Areovi drahého.* Pro určení, že se jedná o nominální dvoučlennou větu, a ne o syntagma složené ze substantiva a genitivu adnominálního, má zásadní význam výskyt pauzy mezi oběma členy, v eposu představované cézurou nebo dierezí. Proto je v Δ 13 genitiv pokládán za predikativní.

Nominální věty trojčlenné a čtyřčlenné obsahují kromě jádrových členů (subjektu a predikátu) jeden nebo dva členy rozvíjející, např. X 453 ἐγγὺς δή τι κακὸν Πριάμοιο τέκεσσιν ~ *nebezpečí (je) blízko pro Priamovy děti.* Toto dělení však nesleduje zcela přesná kritéria, jak dosvědčují doklady, které jsou citovány v obou kategoriích (viz Δ 90 uvedené mezi tříčlennými i mezi čtyřčlennými větami, s. 204 a 225).

Ve třetí části (325-532) analyzuje N. L. jednotlivé typy nominálních vět ve dvou druzích textu, s nimiž běžně francouzská lingvistika pracuje: ve vyprávění (récit) a v diskurzu (= text, mající povahu mluvní události, např. konverzace či proslov). Ač se nominální věty podle Benvenista objevují pouze v diskurzu, N. L. přesvědčivě prokázala jejich výskyt i ve vyprávění. To však odporuje Benvenistovu názoru jen zdánlivě, protože vyprávění se může jevit jako specifická forma diskurzu, v němž se mluvčí pokouší zakrýt svoji přítomnost. Přítomnost hlavního mluvčího v Íliadě, tj. Múzy (aoidos je jen prostředníkem, nástrojem) se ve vyprávění projevuje v různých vysvětlivkách a hodnoceních, k nimž patří i přirovnání a exklamativní věty, které mají často formu věty nominální (s. 359).Tak se stává nominální věta jedním z implicitních příznaků přítomnosti Múzy, tj. mluvčího ve vyprávění.

Podle N. L. mohou být nominální věty i aktualizované, tj. mohou obsahovat i temporální (např. adverbia času), modální (vyplývající z kontextu, vyjadřované lexikálními prostředky anebo intonací) či jiné indikace, jež uvádějí jejich obsah do vztahu ke kontextu, viz pozn. 4. Nelze tedy stavět do protikladu nominální věty aktualizované a obecně platné výroky (jež jsou atemporální a apersonální), neboť oba typy tvoří opačné extrémy kontinua, v němž se nacházejí věty s různým stupněm aktualizace.

Poslední, čtvrtá část (533-666) je věnována vztahům mezi větami s ἐστί a větami nominálními. Sleduje prvky jejich podobnosti v rovině morfo-syntaktické, sémantické a enunciativní, zabývá se problémy variace a invariace v 1., 2. a 3. osobě, odhaluje dvojí strukturaci ἐστί jakožto ἐστί dějového a nedějového, zabývá se analýzou času a modu, věnuje pozornost sémantické problematice ἐστί ve funkci spony a otázkám spojeným s virtualitou.

Ekvivalentem ἐστί je v nominálních větách pauza, jejíž důležitost odhalil již Benveniste. Přes podobnost nominálních vět a vět s ἐστί v rovině morfo-syntaktické, sémantické i funkční, existuje mezi nimi rozdíl na úrovni enunciativní strategie: věty s ἐστί jsou striktně informativní, kdežto věty nominální vyjadřují pomocí pauzy doprovázené různou intonací subjektivitu mluvčího (radost, hněv, lítost). Věty s ἐστί označují *návrat k realitě* po vyjádření eventuality, potencionality či irreality, zatímco věty s pauzou se vyskytují po těchto modalitách jen výjimečně a vždy preferují enunciační perspektivu před realitou asertivity. Kromě toho se v některých výpovědích ἐστί nikdy nevyskytuje (např. věty s χρή, ἀνάγκη, μοῖρα, αἶσα), jiné výpovědi naopak nikdy nemají formu nominální věty (např. θέμις ἐστί). Odvážným tvrzením je názor, že ἐστί nese v Íliadě vždy náznak plnovýznamovosti, což se projevuje právě sémantickým rysem «realita». Jestliže se pauza jeví jako příznaková v oblasti enunciace, pak je ἐστί příznakové v oblasti asertivity.

Závěrem se autorka zamýšlí nad postupným zánikem nominální věty v koiné a pozdější řečtině a naznačuje možnost, že k tomu mohla přispět i ztráta orálního charakteru jazyka, pro nějž jsou jmenné věty typické.

Monografii uzavírá obvyklá řada praktických indexů a seznam literatury, seřazený tematicky. Index citátů z Íliady by mohl být užitečnější, kdyby autorka uváděla i stránky, kde o nich pojednává.

Práce N. L. je vysoce zajímavá, a to nejen pro grécisty, ale i pro bohemisty a ostatní jazykovědce, protože velmi komplexním způsobem zpracovává problematiku, jíž byla dosud věnována menší pozornost; je napsaná velmi fundovaně a s velkým rozhledem, nabízí některá zcela nová řešení, podložená bohatou excerpcí a detailními rozbory.

Dagmar Muchnová

M. Balme – G. Lawall, ***Athenaze, An Introduction to Ancient Greek, revised edition, Student's Book I + Teacher's Handbook I.*** New York – Oxford, Oxford University Press 1990, 269 + 109 str.

Učebnice řečtiny, která vznikla ve spolupráci Angličana M. Balma, autora její starší verze, a profesora massachusettské university v Amherstu

G. Lawalla, je určena pro studenty gymnázií i pro univerzitní studenty začátečníky.

Zajímavou inovací, která tuto učebnici odlišuje od mnoha jiných příruček, je použití souvislého vyprávění, jehož etapy slouží jako vstupní texty k jednotlivým lekcím.[1] Fiktivní, sociálně zabarvený příběh o rodině rolníka Dikaiopolida (jméno vypůjčené z Aristofanových *Acharňanů*), jež žije v malé vesnici nedaleko Athén, se odehrává těsně před vypuknutím peloponnéské války, na podzim roku 432 př. n. l. Student se seznamuje s jejich každodenním životem, dovídá se o jejich výpravě na Dionýsia do Athén, účastní se cesty do Epidauru. K základnímu příběhu jsou v pozdějších lekcích doplněny krátké mytologické a historické texty, převyprávěné podle Odysseie a Hérodota. Ale i základní text je volen tak, aby poskytoval příležitost pro historicko-kulturní vyprávění (např. při cestě kolem ostrova Salamíny starý námořník vypráví o své účasti v řecko-perských válkách).

Každá lekce začíná novými slovíčky, následuje úvodní text, rozdělený na menší úseky opatřené poznámkami a dalšími slovíčky, která nejsou určena k memorizaci. Autoři se nevyhýbají ani občasnému užívání neznámých gramatických tvarů, které překládají v poznámkách jako idiomy. Po výkladu gramatiky s několika málo tradičními cvičeními (včetně překladů do řečtiny) následují zajímavé anglicky psané články o řeckých reáliích, jež se vztahují alespoň vzdáleně k úvodnímu textu. Učebnici oživují velmi kvalitní a instruktivní plány a mapky (např. plán Athén, plán bitvy u Salamíny), fotografie a reprodukce výjevů z řeckých nádob. Lekce jsou uzavřeny dalším souvislým textem, doplněným slovíčky a otázkami, ověřujícími porozumění textu. Každá lekce obsahuje také tzv. *Word study*, tj. vysvětlování etymologie anglických slov převzatých z řečtiny a souvisejících s textem.

Učebnice je uzavřena třicetistránkovým přehledem probrané gramatiky s odkazy na lekce, v nichž je příslušný jev probírán, řecko-anglickým, anglicko-řeckým slovníkem a indexem.

Výklad gramatiky postupuje značně pomalu, v 16 rozsáhlých lekcích, které tvoří první díl, se studenti sice naučí téměř celou morfologii jmen, ale ze slovesných způsobů není probrán ani optativ a konjunktiv a z časů ani futurum a perfektum. Také syntaxi je věnována jen minimální pozornost.

Kromě této "studentské" učebnice existuje i příručka pro učitele, která obsahuje podrobné výklady ke každé lekci. Jsou tu uvedeny anglické překlady řeckých textů (celkem zbytečné, pokud není učebnice míněna jako učebnice pro samouky) včetně komentáře, klíč ke všem cvičením, stručná bibliografie k reáliím a komentář k nim. Vítané jsou informace o provenienci ilustrací a reprodukcí z řeckých nádob.

[1] Souvislý příběh, podle mého soudu čtenářsky vděčnější, je použit také v učebnici *Thrasymachos*, o níž referuje v tomto čísle Aurigy B. Krylová.

Druhý díl (zatím ještě nevyšel) má obsahovat další příběhy Dikaiopolidovy rodiny a postupný přechod k autentické řečtině.

Struktura a obsah učebnice odpovídají základnímu cíli, který si autoři vytyčili: naučit studenty co nejrychleji a bez přílišné námahy číst řecký text. Texty se snaží svým obsahem získat a udržet pozornost studenta, je kladen důraz na reálie, na základy mytologie, historie, umění, literatury a (v druhém díle) i filozofie. Zájem o gramatiku je odsunut do pozadí, výklad je maximálně zjednodušený, ale přehledný a výstižný, historicko-gramatické poznámky jsou silně omezeny. Celkovým zaměřením se tato učebnice blíží současnému trendu frankofonních a anglofonních učebnic, její cvičení jsou však méně vynalézavá a výběr textů i způsob výkladu ji řadí spíše k učebnicím pro gymnazisty než pro vysokoškoláky.

Dagmar Muchnová

C. W. E. Pecket – A. R. Munday, *Thrasymachos. Učebnice starořečtiny.* Z angličtiny přeložil O. Prokop. Praha, OIKOYMENH 1995, 352 str.

Anglická učebnice *Thrasymachos* je stejně jako dvě nejčastěji používané učebnice české (Hnátek – Trnka a kol., Praha 1950, 1969, 1993 a Fürst, Praha 1939) původně určena studentům středních škol a klade si za cíl především připravit je k četbě originálních řeckých textů. Tomuto záměru odpovídá jak celková koncepce učebnice, tak cvičné texty, zvolená slovní zásoba i rozsah gramatických výkladů. Učivo je rozloženo do třiceti lekcí, které by podle plánu autorů měly být probrány během přibližně dvou let.

Každá lekce se skládá z jednoho či dvou úvodních textů, přehledu probíraného tvarosloví, cvičení a slovní zásoby, přičemž cvičení a slovíčka jsou zařazena ve zvláštních oddílech mimo vlastní "jádro" lekce. Toto uspořádání, které je pro nás dnes poněkud nezvyklé (vyčlenění slovíček do zvláštního oddílu však bylo poměrně běžné i ve starších českých učebnicích – objevuje se např. ve výše jmenované cvičebnici Fürstově), vychází mimo jiné i z toho, že úvodní texty tvoří cyklus na sebe navazujících příběhů.

V článcích lekcí 1-15 rozmlouvá řecký chlapec Thrasymachos s mytologickými hrdiny, s nimiž se setkává na své snové cestě do podsvětí, ve druhé části knihy naslouchá, rovněž ve snu, Homérovu vyprávění o Odysseových cestách. Úvodní texty představují jeden z největších přínosů učebnice, protože se v nich autorům podařilo velmi dobře skloubit snahu dostatečně procvičit vykládané gramatické jevy a v co největším rozsahu umožnit studentům pracovat se souvislými texty, které by byly zajímavé i po stránce obsahové a poutavou formou by je seznamovaly s některými antickými mýty a

reáliemi. Texty, psané velmi dobrou řečtinou, poskytují mnohem komplexnější pohled na jazyk, než jaký mohly zprostředkovat izolované cvičné věty užívané v tradičních učebnicích, a tím, jak jejich náročnost s rostoucí znalostí gramatiky stoupá od velmi jednoduchých dialogů úvodních lekcí k poměrně náročným vyprávěním, v nichž se v závěru učebnice stále častěji objevují parafráze homérského textu i přímé citáty z něj, umožňují plynulý přechod k četbě řeckých originálů. Na druhé straně však zařazení dialogů už od samého počátku knihy klade v několika prvních lekcích relativně velké nároky na tempo postupu v gramatice (např. v první lekci se probírá člen, první a druhá deklinace a ind. praes. act. nestažených samohláskových sloves a slovesa být). Kromě úvodních článků jednotlivých lekcí obsahuje *Thrasymachos* několik ukázek z originálních textů a jako zpestření i čtyři novodobé překlady anglických lidových písní do řečtiny.

Pasáže týkající se mluvnice jsou v souladu s celkovou koncepcí učebnice omezeny na nutné minimum. Jistě nelze autorům vytýkat, že při přednostním zaměření na četbu nechtějí studenty zatěžovat nadměrným teoretizováním, přílišná stručnost však někdy může gramatickým výkladům ubírat na pochopitelnosti, zvláště pokud není věnována dostatečná pozornost souvislostem jevů. Jako příklad uveďme výklad o třetí deklinaci, obsahující kromě rozsáhlého přehledu výjimek (do něhož jsou zařazeny např. i vokativy rovnající se kmeni) jen tabulky paradigmat rozdělených podle zakončení kmene, které se student v podstatě musí naučit zpaměti, ačkoli by mu uvedení základních podob koncovek a jednoduchý výklad hláskových změn, k nimž dochází na švu jednotlivých kmenů a koncovek, výrazně ulehčily práci. Dalším přílišným "zjednodušením" je fakt, že autoři nerozlišují krátké a dlouhé α, což může, zvláště při výkladu první deklinace, působit potíže při pochopení polohy přízvuku a změny α → η. Tyto mezery jsou v české verzi velmi dobře vyplněny překladatelovými poznámkami pod čarou, které v maximální možné a pro účely *Thrasymacha* dostatečné míře uvádějí původ tvarů a dodávají tak chybějící souvislosti. Pokud jde o syntax, je velmi dobře, byť stručně, vyložena funkce indikativu slovesných časů a předností je i to, že výklad souvětí a ekvivalentních struktur je členěn především podle kritérií sémantických, nikoli pouze formálních, což umožňuje komplexnější pochopení syntaktických jevů a jejich vzájemných souvislostí. Tak např. v kapitole "účel" se hovoří nejen o vedlejších větách účelových, ale i o účelovém užití participia futura, vztažných vět s indikativem futura či infinitivu po slovesech δίδωμι, λαμβάνω, αἱροῦμαι, πέμπω a φέρω. Na druhé straně zde zcela chybí vysvětlení užívání slovesných způsobů a český čtenář bude pravděpodobně postrádat i souvislejší výklad o funkci participií či o vazbě akuzativu a nominativu s infinitivem. Rovněž oddělení výkladu o mediu a passivu i u prézentního systému nepůsobí právě vhodně.

Souhrnně řečeno, mluvnické přehledy tohoto rozsahu mohou dobře posloužit pro první seznámení s řeckou gramatikou, což také pravděpodobně

bylo záměrem autorů, ale k jejímu důkladnému pochopení bude zřejmě nutno doplnit znalosti získané studiem *Thrasymacha* užíváním gramatické příručky. Kromě výše zmíněných morfologických přehledů, které jsou součástí jednotlivých lekcí, je veškerá probíraná gramatika shrnuta ve speciálním oddílu v závěru učebnice. Vzhledem k tomu, že se tvaroslovné pasáže tohoto souhrnu téměř neliší od dílčích tabulek zařazených v "jádru" lekcí, je otázkou, zda nebylo možno vyhnout se tomuto opakování a stejně jako u probíraných jevů syntaktických i případě tvarosloví odkazovat na příslušné pasáže gramatického souhrnu.

Velkou předností *Thrasymacha* oproti dosud užívaným učebnicím je propracovaný systém cvičení, inspirovaný metodikou výuky živých jazyků. V jednotlivých lekcích se procvičuje probíraná mluvnice i slovní zásoba, přičemž se postupuje od doplňování přízvuků přes úkoly tvaroslovné až po syntax, která je ve shodě s moderními trendy ve výuce živých jazyků procvičována především aktivně, tj. pomocí překladů do řečtiny či hledáním jiných variant vyjádření obsahu zadané řecké věty. Většina studentů sice starořečtinu nikdy aktivně užívat nebude, ale ukazuje se, že aktivní osvojení si gramatických principů i slovní zásoby velmi výrazně při četbě usnadňuje orientaci v textu a zlepšuje jeho pochopení. Některé z vět a textů pro překlad do řečtiny jsou parodií, místy velmi zdařilou, na občas chladně a příliš mentorsky působící cvičné věty tradičních latinských a řeckých učebnic. Pro většinu učitelů, kteří se s řečtinou seznámili právě jejich prostřednictvím, budou tyto věty a články jistě příjemným osvěžením, je však otázkou, jak budou některé extrémní případy – "bezmála postmoderní hříčky", jak je nazývá překladatel (např. "*Ryba vidí nohy mužů přecházejících přes řeku a kouše do nich*", "*Nikdo nikdy nesklízí ovoce pluhem*", "*Achileus sice není šlechetný člověk, má ale stříbrnou přilbu*", "*Vypil ten pes všechno mléko? Snědl všechen sýr?*") – působit na studenty, kteří se s parodovanými předlohami nikdy nesetkali.

Vydání českého překladu *Thrasymacha* je nepochybně přínosem pro výuku starořečtiny u nás, a to jak díky užívaným metodám, tak pro svou poutavost. Jde o učebnici, kterou lze velmi dobře použít nejen na středních školách, jimž je původně určena, či ve školách jazykových, ale která jistě najde uplatnění i ve výuce vysokoškolské. Je vhodná především pro studenty těch oborů, u nichž by znalost starořečtiny měla sloužit převážně k orientaci v textech (klasická archeologie, filosofie atd.), posluchačům zaměřeným filologicky či jazykovědně může dát dobré základy a poskytnout materiál k procvičení, pro detailnější seznámení s jazykem ji však budou muset doplnit studiem gramatických příruček i dalších cvičebnic.

Barbora Krylová

KRYSTYNA KREYSER, *Discipulus veterinarius*. Warszawa 1994, 200 + 52 str. (slownik) + ćwiczenia językowe (I-XXX).

Učebnice latiny s odborným zaměřením jsou velmi potřebné. Mezi ně patří i tato polská příručka latiny pro veterináře. Autorka ji rozdělila do 30 přiměřeně dlouhých lekcí, v nichž podává vybrané partie latinské gramatiky: úplnou deklinaci substantiv, adjektiv, frekventovaných zájmen, stupňování adjektiv i adverbií. Ze slovesných tvarů předkládá nejprve imperativ, dále indikativ prézentu, imperfekta, futura, perfekta aktiva a pasiva, konjunktiv prézentu a imperfekta aktiva i pasiva, všechna participia, konstrukce akuzativu a nominativu s infinitivem prézentu aktiva, konstrukci ablativu absolutního, gerundium i gerundivum. Toto rozpětí je při malém počtu hodin, které autorka naznačuje, poměrně příliš rozsáhlé, zejména je-li pozornost věnována – v tomto případě velmi vhodně – i pádové syntaxi.

Jednotlivé lekce jsou uspořádány velmi přehledně a doprovází je praktický pracovní sešit s cvičeními. Odborné termíny i výrazy potřebné ve veterinární medicíně jsou podány v jednoduchých větách nebo souvětích vytvořených ad usum studujících. Do oddílu *Varia* jsou zařazovány krátké informace týkající se reálií zaměřených obecně (výklad polských slov vytvořených z latinského základu daného adjektivem *antiquus*, substantivem *Academia* apod.), životopisné medailony latinských autorů, v jejichž díle se s veterinární tématikou lze setkat, i hříčky jako křížovky apod.) Odborná látka je podána zajímavě. Součástí učebnice jsou i výňatky z latinské odborné prózy daného zaměření, které jsou jistě určeny k četbě po celkovém zvládnutí gramatiky, i když jsou řazeny už od prvních lekcí. Mezi autory jsou Vegetius, Plinius Starší, Columella, Celsus, Varro, ale i polský H. L. Bojanus.

Třebaže jsou k učebnici připojena errata, zůstaly i přesto jak v textu, tak v připojeném slovníku nekorigované tvary (str. 4 nesprávný pozitiv a superlativ adjektiva *bonus*; omyly ve slovesných stupnicích: *conferre, diffundere, infundere, flectere, reflectere, intremiscere, linere, reddere, studere, tundere, edere* a další nemilé tiskové chyby). Uvádím je proto, že by se neměly objevit v dalším vydání, kterého se učebnice jistě vzhledem k užitečnosti i potřebě dočká.

Bohumila Mouchová

TUOMO PEKKANEN – REIJO PITKÄRANTA, *Nuntii Latini I-III*. Helsinki, Suomalaisen Kirjallisuuden Seura 1992, 1993; Tampere 1995, 275 + 256 + 281 str.

Již od 1. 9. 1989 vysílá finský rozhlas jednou týdně v rámci cizojazyčného vysílání své zprávy v latinském jazyce. Redaktorka finského rozhlasu

Hannu Taanila je "*pater, mater et obstetrix nuntiorum*". Zprávy však připravuje střídavě prof. T. Pekkanen z univerzity v Jyväskylä a doc. R. Pitkäranta z helsinské univerzity.

S latinsky psaným zpravodajstvím se můžeme setkat i na stránkách vatikánského časopisu *Latinitas*[1] nebo v časopise *Vox Latina*,[2] ale toto finské živé, každý týden vysílané zpravodajství, nemá sobě rovného. Je k dispozici i na audiokazetách a nyní i v knižní podobě, v níž zahrnuje zprávy od 1. 9. 1989 do 31. 8. 1995. Vydání samo je velmi promyšlené a obsahuje vedle latinských zpráv, stojících v grafické úpravě na prvním místě, i jejich zkrácenou finskou a anglickou verzi. Jednotlivé díly doprovází předmluvy a v závěru jsou uvedeny výrazy, které jsou nezbytné k dobrému porozumění latinskému textu.[3]

Ten zahrnuje v první řadě nejdůležitější světové politické události spolu s politickými i kulturní událostmi domácími. Zvláštní pozornost věnují oba redaktoři politickému dění ve svém bezprostředním geografickém okolí, tedy ve skandinávských zemích, v Pobaltí a v bývalém SSSR a nyní Rusku. Nechybí ani sportovní zprávy.

V několika případech jsme byli také předmětem jejich zvýšeného zájmu, zejména v roce 1989 při revoluci a v roce 1992 v době vzniku České republiky. Je sympatické, jak oba redaktoři podávají zprávy o finských úspěších s patřičnou hrdostí na svou demokracii, ale i to, že neskrývají ani velké problémy, pokud se jejich stát v nich ocitá. Zprávy, vysílané pro střední Evropu nyní v sobotu a v neděli,[4] jsou věcné a svým rozsahem nepřesahují s oběma už zmíněnými překlady v knižní podobě jeden list. Jsou tedy stručné, nicméně však výstižné a dobře srozumitelné. Po jazykové stránce nejsou totiž zatíženy ani nepoměrným množstvím nových termínů, ani složitou syntaxí. Vzhledem k tomu, že jejich posluchač a nyní i čtenář zná události i odjinud, jsou novodobé latinské výrazy spíše potěšením než sebemenší zátěží.

Vysílání latinských zpráv není naprosto míněno pouze jako hobby, i když není vyloučeno je vnímat i takto, nýbrž jako vážný pokus obohatit latinu

---

[1] *Latinitas, Commentarii linguae Latinae excolendae provehendae cura operis fundati, cui nomen Latinitas, auspice sede apostolica editi.* Autorem zpráv je po léta redaktor tohoto časopisu C. Egger.

[2] Redaktorem tohoto časopisu vydávaného univerzitou v Saarbrücken a autorem zpravodajství *Chronicalia* je dr. Caelestis Eichenseer.

[3] Jsou to všechny lexikální jednotky, které nejsou zachyceny ve finsko-latinském slovníku, jehož autorem je A. V. Streng, *Latina-lais-suomalainen sanakirja*, Helsinki 1955², nebo které jsou obohaceny o další, novodobý význam.

[4] Čas vysílání se jednou do roka mění; informace je možno získat latinskou nebo anglickou korespondencí na adrese: Radio Finland, PO BOX 10, FIN-00241 Helsinki.

o mluvené a slyšené slovo.[5] Tohoto úkolu se ujali Finové, jejichž mateřský jazyk není sice indoevropský, ale jejichž kultura je evropská, má latinské kořeny, k nimž se Finové, žijící ve svém státě svorně se švédskou menšinou a Laponci, cílevědomě hlásí. Jsou součástí latinského kulturního světa od 12. stol.; z té doby je doložen jejich latinský hymnus *Ramus virens olivarum* oslavující sv. Jindřicha, který přinesl do Finska křesťanství, a zhudebněný finským skladatelem.

Knižní podoba latinských zpráv je stejně zajímavá jako jejich týdenní sledování v rozhlase. *Candidus lector* má totiž při četbě možnost znovu projít v latinském jazyce hlavní události, které změnily Evropu v r. 1989, a sledovat i další vývoj světa a zároveň obohatit svůj novodobý latinský slovník.

Finové věnují vůbec velkou pozornost latině a jejímu pěstování. O jejich rozumném a cílevědomém snažení přesvědčuje také jejich promyšleně koncipovaná série učebnic pro gymnázia.[6] Nepřekvapuje ani to, že ve finské Jyväskylä se bude konat od 6.-13. srpna 1997 *Nonus conventus internationalis Academiae Latinitati fovendae*. Jeho prezidentem je Tuomo Pekannen, profesor klasické filologie a překladatel finského národního eposu *Kalevaly* (1835-1836) do latiny,[7] a sekretářem (*ab epistulis Latinis*) prof. E. Palmén.

Bohumila Mouchová

Z DÁVNÉ MINULOSTI LIDSTVA (Poznámky k novým učebnicím dějin starověku pro naše školy)

Poté, co byla r. 1993 vydavatelstvím Práce publikována školní příručka dějin starověku z pera známého autora VÁCLAVA MICHOVSKÉHO (*Dějepis, díl 2*), dostala česká základní a střední škola další tři učebnice, jež si zaslouží pozornost z hlediska své didaktické a informační hodnoty.

---

[5] Lze jenom litovat, že v současné době lze zprávy zachytit pouze pomocí satelitu, což není pro každého našeho zájemce snadné.

[6] M.-L. KALLELA – U. PAANANEN – E. PALMÉN, *Ad fontes I*, Helsinki 1991 (Gramatika, cvičení, slovník, 260 str. + reálie s kresbami, fotografie, články, 145 str.); na autorství II. dílu z r. 1982 se podílel navíc T. OKSALA (219 + 325 str.), III. díl z r. 1983 (341 + 155 str.). Nejde pouze o rozsah, ale i o koncepci, která je hodna napodobení, a v první řadě o solidní technické provedení.

[7] *Kalevala Latina*, Societas Kalevalensis, Helsinki 1986. T. Pekkanen také upravil některé Horatiovy ódy v době 2000. Horatiova výročí pro *Variationes Horatianae jazzicae*, které byly vydány na kompaktním disku (Provedení Reine Rimon & her Hot Papas).

Kniha PAVLA AUGUSTY a FRANTIŠKA HONZÁKA *Dějiny starověkého Řecka a Říma* (Praha 1994, 107 str.) je určena pro 2. stupeň ZŠ a nižší ročníky víceletého gymnázia. Zpracování a rozvržení materiálu je celkem promyšlené. Každá otázka se probírá na dvou sousedních stránkách a pod textem je umístěna obrazová příloha (ilustrovali Dagmar Ježková a Jiří Petráček), což vyvolává nejenom estetický požitek, ale zvyšuje i všestrannou názornost výkladu. Kniha se dobře čte a napomáhá žákům snáze si zapamatovat probírané učivo.

První část učebnice (Řecko) lze rozdělit na tři velké dějinné úseky – rané Řecko a formování městských států (s. 4-15), epocha rozkvětu těchto států a jejich boj s Perskou říší (s. 16-39) a období vzestupu Théb a Makedonie a vzniku helénistického světa (s. 40-50). Vyvážená struktura dává možnost i začátečníkům snadno poznat základní otázky antických dějin a pochopit jejich historické souvislosti.

Úvodní stránky učebnice jsou právem věnovány Krétě a Mykénám, "bohatým zlatem"; hlavní nití je tu výklad o vzniku vyspělé civilizace v egejské oblasti a současném rozkvětu řemesel a obchodu. Nelze se však ztotožnit s konstatováním o růstu krétské velmoci již od let 2 500 př. n. l. (její rozmach se datuje asi do 18. až 15. stol. př. n. l.). Je třeba podat výklad o širokých kontaktech Kréty s Kykladami, pevninským Řeckem, Egyptem i Východem, což ovlivňovalo růst této velmoci. Lineární písmo B přestalo již být záhadou a konstatování, že ze setkání Achajců s Kréťany vyrostla velmi vyspělá kultura krétsko-mykénská (s. 7), nezní přesvědčivě; totéž platí o charakteristice dórské invaze, která se nevedla podle stereotypního scénáře a nerozvíjela se pouze díky železné zbrani.

Stručnou, avšak zajímavou pasáž o Olympu bych doplnil aspoň zmínkou o tom, jak se formovaly a rozvíjely náboženské poměry v Řecku a jak je odrážela mytologie v literatuře a umění. Formulace "věk bohů a hérů" (s. 10) by se měla opravit na "svět bohů a hérů" a příslušný výklad by měl předcházet výkladu o olympských božstvech.

"Temná staletí" jako spojovací článek mezi egejskou civilizací a archaickou řeckou epochou jsou v učebnici interpretována jako doba dórské expanze a primitivní období, kdy znalost písma upadla v zapomnění (s. 12-13). Ve vědecké literatuře se však hovoří i o pokračující kontinuitě v rozvoji Řecka, a pokud se mluví o jistém regresu, pak pouze v určitých oblastech.

Kapitolou "Velká kolonizace" (s. 14-15) vstupujeme do archaického období, do epochy formování městských států, městské revoluce, zápisu zvykového práva, vzniku rané tyranidy a období velké řecké kolonizace. Řekové, konstatují autoři knihy, měli rádi "přehlednou obec", a když chudá země už nedokázala uživit lidi, v poměrně krátké době jsou zakládány stovky nových řeckých osad na všech stranách tehdy dostupného světa, a to na ostrovech v Egejském moři, na Sicílii a v jižní Itálii, na pobřeží Černého i Azovského moře, v deltě Nilu, v podhůří Kavkazu i dnešní jižní Francii

(Marseille). Doufám, že pojmy Azovské moře a podhůří Kavkazu jsou zde použity metaforicky. Závažnějším nedostatkem však je absence informací o příčinách kolonizačního pohybu, o jeho hlavních směrech (ty nejsou zachyceny ani na mapce), o celkovém charakteru kolonizace či o roli delfského chrámu v jejím rozvoji.

V kapitole o Spartě (s. 20-21) perioikové, "příbuzní Sparťanů", nejsou blíže charakterizováni; mapka o peloponnéské válce k této kapitole nepatří. Nemluví se ani o ovládnutí Messénie Sparťany. Otázka o rozvoji athénské ústavy (s. 22-23) potřebuje širší charakteristiku, vynechán je v tomto kontextu Kleisthenés. Když mluvíme o kategorii metoiků, musíme sledovat i jejich právní postavení. Činnost Drakonta, Solóna a Peisistrata je třeba uvést v chronologickém sledu.

Kapitoly věnované řecko-perským válkám srozumitelně rekapitulují perskou expanzi a vítězný boj Řeků za svou vlast (s. 24-27). Nejasná však zůstává otázka, proč po bitvě u Platají a Mykalé (479 př. n. l.) byl uzavřen mír až r. 449 př. n. l. Je nutno k tomu připojit i závěr o příčinách vítězství Řecka nad perskou veleříší. Co se týče dalšího rozvoje Řecka, autoři se v této etapě zaměřují na Periklea a peloponnéskou válku (s. 28-29). Mluví se zde sice o peloponnéském spolku, jenž vznikl již v době archaické, není zde však zmínka o 1. athénském námořním spolku; schází i charakteristika těchto spolků a objasnění příčin, které vedly k napětí a konfliktu mezi nimi.

Pomineme-li zajímavé kapitoly o reáliích, umění, literatuře, sportu a divadlu, zaujme zpracování otázky vzestupu Théb a Makedonie, které do té doby na politické scéně starověku nehrály významnější roli (s. 40-43); na tuto partii navazuje již závěrečná informace o řeckých dějinách – tažení Alexandrovo a formování helénistických říší (s. 44-47). Součástí učebnice je přitažlivá obrazová příloha o sedmi divech světa a chronologická tabulka (srov. s. 106 – chronologie Říma). Výklad shrnuje současné vědecké poznatky, zatímco o bojích diadochů a o vzniku helénistických států se píše poměrně nekonkrétně.

Dějiny Říma jsou zpracovány podle ustálené chronologické tradice: Řím královský, republikánský Řím, principát, dominát a pád římské říše. Setkáme se tu však i s netradiční kapitolou o Ježíši Kristu (s. 86-87). Chvályhodná je i snaha podat přehled římské ústavy a sociální struktury (s. 56-57). I v této části učebnice však postrádáme výklad o přírodním prostředí, o italské fauně a flóře, o nerostném bohatství apod.

Zajímavě jsou koncipovány kapitoly o bojích Římanů s jejich sousedy, s Gally, Samnity, Latiny, s Pyrrhem a s Kartágem (s. 58-69). Jsou zde i přitažlivé mapky, chybí však ukázky z antických autorů. Pasáž o dobytí Korinthu Římem vyznívá mlhavě a nedočteme se zde nic o podrobení celého Řecka Římany.

Nemám námitek k interpretaci reformátorské činnosti bratří Gracchů a následných občanských válek v Římě. Avšak charakteristika Sullovy dikta-

tury není uspokojivá (s. 74-75), neboť je třeba konkretizovat podstatu politického pozadí této diktatury, důsledky proskripcií a Sullův zásah do římské ústavy. Stejně tak ani interpretace prvního triumvirátu není zcela přesná (s. 76). Bylo by užitečné ukázat, jak se Caesar dostal na vrchol politického života římské republiky a čím podstatným se lišil druhý triumvirát od prvního. Rovněž měla být důkladněji charakterizována podstata principátu (ve vztahu k pojetí slova "princeps", jehož význam se v první řadě vztahuje, jak známo, na prvenství v senátě).

Nesouhlasím dále s autory v označení a rozdělení kapitol "římská kultura" (s. 80-81) a "římská civilizace" (s. 82-83). Větší chybou je však zařazení Cicerona a Caesara a dokonce i Plauta až za informaci o Vergiliovi, Horatiovi a Ovidiovi.

Mapka o obchodu v Středomoří není sice tak důkladná jako ve známých publikacích o Římu (srv. např. *Kulturgeschichte der Antike, 2.* Rom 1982, s. 292-293; R. Hošek – V. Marek, *Řím Marka Aurelia.* Praha 1990, s. 120-121, 136-137), ale je pro děti přístupnější a tudíž i názornější. Pozitivním je v učebnici exkurs o odkazu římské kultury (s. 98-99) a také o českých zemích v římské době (s. 100-101).

Učebnice P. Augusty a F. Honzáka dává ve svém celku možnost zajímavého pohledu na svět dějin a kultury antického starověku a je přitažlivá i díky své estetické formě. Informace kulturního rázu v ní mají určitou převahu nad informacemi politicko-hospodářskými, což dává učiteli možnost rozpracovat otázky spadající do tohoto rámce.

Další knihou je druhé vydání známé středoškolské učebnice profesora Pavla Olivy *Dějiny starověkého světa* z r. 1992 (Praha 1994, s. 53-151). V příloze jsou připojeny barevné mapky, ilustrativní materiál upozorňuje na významné hmotné památky antické civilizace a jsou zde uváděny i ukázky ze spisů antických autorů, třebaže jen v malém rozsahu.

Část knihy o dějinách Řecka (s. 53-101) podává v pěti kapitolách stručnou analýzu politického, sociálního, hospodářského a kulturního rozvoje městských států. První z těchto kapitol je věnovaná egejské civilizaci, další tzv. temnému období Řecka (homérskému Řecku), po němž následují epochy archaická, klasická a helénistická. Výklad v nich podaný je kvintesencí výsledků moderní vědy sledující dějinný rozvoj Řecka. Stejně jako v prvním vydání učebnice jsou na okrajích uvedena orientační hesla, což napomáhá žákům při celkové orientaci.

V kapitole *Klasické období* (s. 72-89) si však musí učitel – či žák – poradit sám a vytvořit si logický můstek historického vývoje Řecka v tzv. padesátiletí k peloponnéské válce. Otázka o hegemonii Sparty, Théb a Makedonie je podána v žákům přístupných souvislostech; v paragrafu o kultuře klasického Řecka chybí výklad o náboženských poměrech (srov. s. 70-71, 101).

Dějiny Říma jsou i zde zpracovány podle klasického schématu – od počátků Říma až do pozdního císařství (s. 102-151). Stejně jako v předchozí části je i zde uváděn materiál konkrétně a srozumitelně. Nejdříve se seznámíme se složitou etnickou situací na území Itálie v tzv. královské době. Období rané republiky je charakterizováno politickým rozmachem Říma. Vznik římské říše autor právem spojuje s bojem Říma s Kartágem o ovládnutí západního Středomoří a s římskou expanzí v Illýrii a Makedonii. Charakteristika soudobého římského hospodářství však vyžaduje širší analýzu – považuji za nutné připojit výklad o vilách a řemeslech a zdůraznit rostoucí význam otroctví, jež nabývalo už v době punských válek své římské klasické formy.

Kapitola o krizi a pádu republiky odhaluje příčiny napjaté vnitřní situace v římské říši, líčí vývoj boje o záchranu demokracie, popisuje další expanzi Říma na území Afriky, Gallie, Británie a Malé Asie, povstání otroků a vývoj tehdejších diktatur a triumvirátů. Závěrem je připojen exkurs o římské kultuře republikánské doby.

Další kapitoly učebnice jsou věnovány ranému a pozdnímu císařství (principátu a dominátu). Jsou zde zdůrazněny hlavní historické epochy, a to doba Augustova, juliovsko-klaudiovská dynastie, dynastie Flaviovců, doba adoptivních císařů, Severovců a krize říše ve 3. stol.; ve výkladu pozdní antiky jsou zdůrazněny Diokletianovy a Konstantinovy reformy jako základ vývoje říše ve 4.-5. stol. Text učebnice uzavírají dvě zajímavé partie o kultuře římského impéria (s. 138-145, 149-151).

Další alternativní učebnicí dějin a kultury antického starověku je kniha Václava Marka a Radislava Hoška *Historie, 2. Pravěk, starověk* (Praha, Scientia 1995, 142 str.), určená pro základní školy a víceletá gymnázia. Kniha je vybavena bohatým ilustrativním materiálem, mapkami, chronologickými tabulkami, rejstříkem a ukázkami z antických písemných památek.

Po úvodním paragrafu o zeměpisné charakteristice Řecka hovoří autor (R. Hošek) o nejstarších dějinách Kréty a Peloponnésu, o vzniku náboženských představ u Řeků a o zániku mykénské kultury. Další kapitola je věnovaná "temným věkům", mořským národům a první řecké kolonizaci. Je v ní také podán výklad o hlavních rysech kmenových kultur, o Homérových eposech a Hésiodových básních. Důležitá je i otázka úrovně řemesel a práce v tomto období.

Kapitola o archaickém Řecku (s. 21-34) se věnuje otázce vzniku městských států. Všestranně se tu charakterizuje spartský stát, přičemž se zdůrazňuje zvláště jeho vojensko-aristokratická podstata. Další složkou obsahu kapitoly je velká řecká kolonizace, její průběh a historický význam. Zde by bylo žádoucí více zdůraznit historický význam kolonizačního procesu jak pro Řecko, tak i pro okrajový svět. Důležitým jevem je vznik prvních zákoníků a rané řecké tyranidy. Popis vzniku athénského městského státu se opí-

rá o sled těchto událostí: Théseova královláda, vyhlášení Drakontových zákonů, Solónovy reformy a tyranis Peisistratova. Kleisthenovy reformy, jež jsou tradičně chápány jako závěr složitého utváření athénské polis, stejně jako počátky řecké filozofie jsou zařazeny do kontextu klasického období (s. 35-36).

Další kapitola učebnice vede čtenáře logickou cestou od počátků řecko-perských válek přes jejich průběh a růst athénské námořní říše vedené Perikleem ke konfliktu této říše se Spartou (k peloponnéské válce). V následující kapitole o kulturním rozkvětu Řecka se dozvídáme kromě jiného o vývoji dramatu, sochařství, malířství, filozofie a lékařství. Zpracování další historie řeckého světa je podáno jen velice stručně (s. 52-55). Oprávněnou pozornost však budí partie o náboženství, filozofii a kulturním životě v Alexandrii.

Rovněž dějiny Říma jsou koncipovány ve snaze dát žákům co nejobšírnější znalosti o formování, rozvoji, krizi a zániku římské říše, jejích vynikajících osobnostech a o vztazích Říma se středomořským a okolním evropským světem. Tak po úvodních výkladech o zeměpisu Itálie, původu jejího jména a příchodu Indoevropanů na její území se autor (V. Marek) věnuje Etruskům, jejich původu, hospodářství, rozkvětu politické moci a jejich vztahům s Řeky a Kartágiňany; relativně podrobně se dovídáme o etruském náboženství a o úpadku etruské moci (s. 65-69). Založení Říma a královská doba jeho dějin není pojímána V. Markem hyperkriticky (s. 69-72) a je sledována v souvislosti se zdůrazněním vlivu Latinů a Etrusků na rozvoj města.

Další etapa rozvoje římských dějin se zaměřuje na počátky republiky a v tomto spojení na boj plebejů s patricii o zrovnoprávnění, na popis postupných zisků plebejů a na osvětlení vzniku nové vládnoucí elity – římské nobility (s. 72-75). Poté se autor zabývá průběhem expanze Říma na italském území a formováním republikánských institucí (s. 75-78). Důležitá je zde pasáž o římském občanství, římské ctnosti a rodině (s. 78-79). Při charakteristice římsko-kartaginského konfliktu a podrobení východních oblastí Římem se klade důraz na vznik římského provinciálního systému, jenž provázel růst Říma ve velmoc. V kapitole o změnách římské společnosti v době, kdy se Řím stal bezkonkurenčním pánem Středomoří (s. 85-87), se dozvídáme o rozvoji hospodářství, o formování složité sociální struktury a o otroctví. Logickým pokračováním popisu této etapy římských dějin je kapitola o římské, řekl bych římsko-středomořské, kultuře (s. 88-91).

Závěrečné kapitoly o dějinách římské republiky jsou věnovány reformátorské činnosti Gracchů, vojenské reformě Gaia Maria, válce se spojenci, povstáním otroků, Sullově diktatuře a triumvirátům (s. 91- 99). Sem je zařazena i pasáž o římské společnosti a kultuře na konci republiky, jejíž výklad je bohužel ve své zkratkovité formě málo srozumitelný.

Další výklady jsou věnovány rozvoji říše od Augusta až do posledního západořímského císaře Romula Augustula. Pohled na principát zahrnuje vše

podstatné a přijatelně vyznívá i pojednání o Marobudovi (s. 102) a o římském limitu (s. 105-106). Prostor je věnován i počátkům křesťanství, pronásledování křesťanů a jejich vítězství. Jen jako parafráze vysokoškolské učebnice *Dějiny pravěku Evropy* (Praha 1985, s. 189-197) se jeví kapitola o Germánech (s. 127-128).

Zbývá dodat ještě několik slov o nevelké pasáži věnované antickému starověku ve *Světových dějinách* (sv. 1. Zpracovali VRATISLAV ČAPEK a JAROSLAV PÁTEK. Praha 1992, s. 31-55), určených pro žáky středních škol. Jsou v ní uvedeny mimo pěti kapitol o starověkém Řecku, Římu, hmotné a duchovní kultuře antického světa, o křesťanství a o době železné v ostatních oblastech Evropy také chronologická tabulka, mapky, obrázky a textová příloha (*Přílohy ke studiu*) s citáty z Hésioda, Epikúra, Seneky, Thúkýdida a z ancyrského nápisu (*Res gestae divi Augusti*).

Snaha o co největší stručnost (dějiny Řecka kupř. zaujímají pouze tři stránky) ovlivnila i interpretaci historického rozvoje. Tzv. "temná století" jsou nazývaná nejstarším obdobím Řecka (s. 32) a velká řecká kolonizace 8.-6. stol. př. n. l. je chybně interpretována jako první projev krize řecké polis způsobený jejím přelidněním. Ani Sparta, ani Athény nebyly jedinečnými městskými státy v Řecku a první athénský námořní spolek nebyl, jak známo, koalicí měst, nýbrž samostatných městských států. Období helénismu je shrnuto pouze jedinou větou (s. 36). Periodizace rozvoje antické kultury – období iónské (od 6. stol. až do 480 př. n. l.), období athénské (480 až 330 př. n. l.), helénistické (330-30 př. n. l.) a římské období (od římských počátků do pádu západořímské říše r. 476 n. l.) – je vpodstatě převzata z některých učebnic literatury a nemůže se mechanicky aplikovat na dějiny antického světa. Ukázky z antických děl nejsou dostatečně početné; naopak dobré je začlenění otázek směřujících k upevnění základních vědomostí.

Učitel dějin starověku základní a střední školy stojí tedy dnes před několika možnostmi výběru nejpřijatelnější učebnice pro své žáky.[1] Pokud mu jde pouze a hlavně o konkrétní a věcně spolehlivou informaci, obrátí se ke knize Pavla Olivy (1992, 1995); v tomto případě si může vzít ku pomoci po ilustrativní stránce učebnici Pavla Augusty a Františka Honzáka (1994). Jestliže dává přednost kombinaci informativního materiálu s ilustrativním, vybere si knihu Radislava Hoška a Václava Marka (1995). V každém případě je

[1] Po napsání této recenze byla publikována ve vydavatelství Práce další učebnice pro střední školy: JAN SOUČEK, *Dějiny pravěku a starověku* (Praha 1995), o níž bych se chtěl zmínit ve zvláštní recenzi, stejný záměr platí i pro dvě zajímavé pomůcky: FRANTIŠEK KOČÍ, *Dějepis hrou pro 5. ročník základních škol* (Praha 1994) a HELENA MANDELOVÁ, *Opakování dějin pravěku a starověku* (Olomouc 1995).

nutno upozornit na chybějící širší výběr z antických textů i na jiné, např. audiovizuální pomůcky. S jejich pomocí by mohlo přednášené učivo úspěšně dosáhnout svého hlavního cíle – naučit žáky chápat hlavní principy politického, sociálního a hospodářského rozvoje antických států a obdivovat jejich vysoce humanistickou kulturu.

Igor Lisovyj

VÁCLAV MAREK A KOL., ***Historie. Pravěk a starověk 2.*** Praha, Scientia 1995, 142 str., četné obr., mapky a tab.
JAN SOUČEK, ***Dějiny pravěku a starověku.*** Praha, Práce 1995, 184 str., četné obr., mapky a tab.

Konečně se naši žáci a studenti dočkali učebnic dějepisu, které je nebudou odrazovat od poznání minulosti. Naopak, obě učebnice jsou již svou formální stránkou přitažlivé a přibližují se tak (v případě středoškolské učebnice ještě více) evropskému standardu. Měla jsem možnost srovnání několika západoevropských (převážně německých) učebnic pro oba stupně škol – za to vděčím Pedagogickému centru v Berlíně.

První učební text je určen pro základní školy a víceletá gymnázia. Navazuje na první díl a obsahuje tudíž pouze dějiny Řecka a Říma. Na jeho zrodu se podíleli Radislav Hošek (Řecko) a Václav Marek (Řím). Výklad je bez větších výkyvů vyvážený a odpovídající úrovni žáků, pro které je určen. Chvályhodné jsou pasáže o životních hodnotách starých Řeků a Římanů, probíhající celým textem jako Ariadnina nit, jelikož v dnešní době ovládané financemi a trhem, je třeba povzbuzovat naši novou generaci k návratu k mravnosti a čestnosti.

Další pozitivum vidím v přibližování antiky žákům vysvětlováním pojmů a názvů, s nimiž se dnes setkávají (např. *moderovat*, *Atlantský oceán*) – to může vzbudit opravdový zájem –, a uváděním starověkých znalostí a technických dovedností, jež dnes (i když ve změněné podobě) děti potkávají téměř na každém kroku (např. automat fungující na vhozenou minci). Smysluplnost tvrzení o užitečnosti studia dějin antické civilizace je nenásilně vtírána do žákovy duše a snad i rozumu nejen takovými a podobnými drobnostmi, jimiž je kniha prokládána, nýbrž i opakovaným tvrzením o návratech k antice v pozdějších věcech; za velmi působivé na dětskou duši považuji poukaz na fakt, že antická kultura se stala součástí nejen evropské, nýbrž i americké a japonské civilizace. Tvrzení, že i my se pokládáme za součást západoevropské, tedy latinské kulturní linie, mohlo být doprovozeno alespoň jediným odkazem. Povědomí o antickém dědictví v našich zemích totiž všeobecně pokulhává.

Od poznávání minulosti nejsou žáci odrazováni přemírou faktů, statistik ani příliš odborným výkladem, dějiny, to je především příběh. Obrázky jsou vybírány s citem a s ohledem na okruhy zájmů žáků. Výborný je rejstřík v závěru knihy.

Dalším zpestřením učebního textu kromě zde citovaných úryvků z antické literatury i barevných či černobílých obrázků a tabulek by však v knize mohly být za každou kapitolou okruhy otázek, náměty k zamyšlení, častější přehledy základních dat (jedna chronologická tabulka je uvedena až za dějinami Řecka a jedna za dějinami Říma, barevně rozčleněná chronologie obou pak v závěru knihy) a doporučená rozšiřující literatura – tak, jak to vidíme např. v učebnici Jana Součka, jehož *Dějiny pravěku a starověku* jsou koncipovány pro výuku na středních školách.

Součkova kniha je sice skutečně doslova nabita fakty a (někdy postradatelnými) cizími výrazy, ale již zmíněné oddíly *Zopakujte si* a *K zamyšlení* vedou studenty k uvědomění si podstatných rysů probíraného období, obecnějšího nadhledu, a tím vyrovnávají nepřízeň přílišného množství údajů a dat; v textu jsou tučným písmem zdůrazňována zásadní fakta. Navíc je učebnice psána s citem a čtivě, úroveň jejího výkladu je adekvátně posunuta tak, aby odpovídala věkové struktuře studentů, jimž je určena. Jak název napovídá, neomezuje se jen na antický starověk, obsahuje také celý pravěk a ze starověku ta střediska civilizace, jež se později stala významnými pro vývoj západní a střední Evropy. K tomu je připojena i Čína a Indie, jejichž dějiny nám pomáhají porozumět dalšímu vývoji v Asii. Důležitá je vzájemná provázanost a odkazy na ovlivňování jednotlivých civilizačních okruhů, které tak nepůsobí jako izolované celky. O něco častější mohly být odkazy na život antiky v pozdějších staletích Evropy a obzvláště našich zemí. Za velice vhodné považuji i barevné odlišení různých informací. Zatímco "základní text" je černobílý, nacházejí se obecnější otázky (jež mohou být využity k diskusi) a detailnější zajímavosti ve žlutých polích a citace z literárních pramenů jsou zarámovány červeně. V modrých polích jsou přehledy (např. seznam hlavních řeckých a římských bohů). Kromě toho je tu spousta obrázků a map.

Součkův rejstřík v závěru knihy poskytuje bohužel pouze osoby, a to ještě ve výběru. Proč? Samotný konec tvoří srovnávací chronologický přehled. Studium pravěkých, ale především starověkých, obzvláště antických dějin dává studentům možnost porozumění základům, nebo ještě přesněji prazákladům novověké evropské civilizace.

Jistě ovšem záleží zejména na učitelích, jak profesionálně a s jakým entuziasmem žákům a studentům staré dějinné období dokáží "předložit" a nakolik je dokáží povzbudit ke spolupráci na objevování a interpretaci minulých dat. Na nich záleží, do jaké míry naše děti zvládnou mnohdy nesnadná slova a výrazy (hlavně myslím na žáky základních škol; záslužná je výslovnost v hranatých závorkách), do jaké míry je pak osloví návštěva Středomoří

nebo jiných oblastí, jež kdysi spadaly pod antickou moc a vliv. Nicméně jest očekávati, že snad tedy začnou přicházet na vysoké školy studenti, pro něž Řecko a Řím budou pojmem, a nikoli vzdálenou ozvěnou něčeho mrtvého a neužitečného, pro něž výrazy jako *roh hojnosti*, *Achillova pata*, *Ikarův pád* nebo *Pyrrhovo vítězství* nebudou španělskou vesnicí a jež se nebudou divit, že Keltové a Gallové jedno jest.

Ačkoli tedy v této oblasti svítá na časy, v oblasti jazykové je situace mnohem tristnější. Výuka latiny ještě zdaleka nenalezla ozvěnu, jakou by zasluhovala, a tak se na vysoké školy hlásí na obory, v nichž je latina předpokladem pro úspěšné studium (historie, práva, medicína) stále ještě adepti, kteří sice na škole měli možnost zvolit si studium latiny dobrovolně, leč z různých důvodů, často z pohodlnosti, tak neučinili. A pak hned v prvním ročníku vzdychají nad přílišnou zátěží.

A ještě jedna minipoznámka: s nejednotností v označování chronologie – př. n. l., resp. n. l. (v učebnici pro základní školy) a př. Kr., resp. po Kr. (v učebnici pro školy střední) si pedagogové jistě poradí – odpovídá pluralitě názorů a není na závadu. Součkův citlivý výklad počátků světa a lidstva z pohledu vědy i křesťanské víry (str. 19-20) vede k vzájemné toleranci a může být v diskusi s učitelem prohlouben. V převážné většině zahraniční literatury zůstává tradiční křesťanské označování, některá nakladatelství dokonce na něm trvají, Američané začínají používat zkratek *b. c. e.* (*before current era*) a *c. e.* (*current era*).

Jana Kepartová

ZPRÁVA O ČINNOSTI JKF V ROCE 1995

Výbor JKF

Výbor se během roku scházel podle potřeby tak, aby řešil všechny problémy a organizační záležitosti, které se naskytly. Jeho práce se účastnili titíž členové jako v předchozím roce s jedinou výjimkou: ve funkci vědeckého tajemníka JKF vystřídal Janu Kepartovou na jaře 1995 Jan Souček.

Hospodaření JKF

Finanční situace JKF se oproti minulým letům nijak podstatně nezměnila. Prostředky byly získány z členských příspěvků (21 440,- Kč) a z dotace, poskytnuté ve výši 72 000,- Kč od Akademie věd ČR. Dotace byla určena na krytí těchto výdajů:
a) semináře a přednášky JKF;
b) časopis Auriga – ZJKF a Bibliografie;
c) koordinace poboček a skupin.

Přednášková činnost

JKF pořádala i v roce 1995 pravidelné přednášky v antické i medievistické sekci.

Přednášky antické sekce v roce 1995:

26. 1.: dr. Lenka Dvořáková, *Aktuální informace o vyučování latiny na gymnáziích*
23. 2.: dr. Josef Šimandl, *Latinismy v češtině – další život "mrtvého" jazyka*
30. 3.: dr. Jana Kepartová, *Josef Wünsch a Pompeje*
27. 4.: dr. Jan Souček, *Umělecké osobnosti Peloponésu v archaické době*
25. 5.: doc. dr. Růžena Dostálová, *Od antické historiografie k antickému "historickému" románu*
26.10.: doc. dr. Dušan Machovec, *Sókratův dějinný význam podle Jana Patočky*
30.11.: mgr. Jiří Musil, *Nové objevy v Mušově*

Přednášky medievistické sekce v roce 1995:

10. 1.: dr. Jiří Spěváček, *Devotio moderna, Čechy a roudnická reforma*
7. 2.: dr. Roman Zaoral, *Podíl Anglie na tažení proti husitům*
7. 3.: dr. Petr Charvát, *O tak řečeném mnohoženství u starých Slovanů*
11. 4.: dr. Jaroslav Eršil, *Vydávání spisů M. Jana Husa – historie a současný stav*
16. 5.: prof. dr. Kazimierz Liman (Toruň), *K poetice středověkých latinských kronik*

6. 6.: dr. Stanislav Petr, *Rukopisná bohemika v řezenských knihovnách*
14.11.: dr. Milada Říhová, *Václav IV. a Zikmund v pohledu jejich lékaře Albíka*
5.12.: prof. dr. Josef Petráň, *Vymezení a metody dějin materiální kultury*

Publikační činnost

Vzhledem k organizačním potížím se nakladelství KLP nepodařilo zavčas vydat plánovaný svazek časopisu *ZJKF – Auriga* (34/1992 – 35/1993). Toto dvojčíslo by mělo vyjít v prvém čtvrtletí roku 1996. Počátkem podzimu byl do tisku odevzdán rukopis dalšího dvojsvazku – 36/1994 – 37/1995. Redakční rada časopisu již pracovala na přípravě dalšího svazku – 38/1996, který by měl být připraven do tisku asi v polovině roku 1996.

Jan Souček

SPRÁVA O ČINNOSTI SJKF V ROKU 1995

Slovenská jednota klasických filológov pôsobila aj v roku 1995 pri SAV, teraz však už priamo riadená SAV, nie prostredníctvom Organizačného strediska vedeckých spoločností SAV. To znamenalo na jednej strane ušetrenie finančných prostriedkov na mzdách pracovníkov Organizačného strediska a finančné prostriedky sa ku koncu roka použili ešte na posilnenie rozpočtov jednotlivých vedeckých spoločností, na druhej strane to však znamenalo nával väčšinou organizačnej, hospodárskej a ekonomickej agendy priamo na plecia členov výboru SJKF, hlavne tajomníka a hospodára.

Výbor SJKF sa na svojich troch zasadnutiach v roku 1995 zaoberal najmä prípravami akcií – prednášok v roku 1995, ktorých sa však podarilo pripraviť len 2:

1. Dňa 20. apríla prednášal na pôde UK v Bratislave PhDr. Rudolf Löbl z Trnavskej univerzity na tému: *Pojem sofos a sofia* (účasť 15 poslucháčov, po prednáške prebiehala cca 60-minútová beseda).

2. Dňa 14. decembra prednášal na pôde Univerzity Komenského v Bratislave vdp. Stanislav Sloboda, SDB, z Teologickej fakulty UK v Bratislave na tému *Prvý hýbateľ podľa Aristotela.* Za účasti 14 posluchačov prebiehala po prednáške cca 70-minútová beseda.

Na svojom poslednom zasadnutí v tomto roku sa výbor zaoberal najmä prípravou plánu práce SJKF v roku 1996, v ktorom je 5 prednášok, 1 exkurzia a prijatie do FI EC (Medzinárodnej federácie klasických štúdií). Zároveň v spolupráci zo SAV sa pripravoval rozpočet na jednotlivé akcie aj na celú činnosť v roku 1996 a kontrolu hospodárenia v roku 1996.

Dôležitá je aj autorská spolupráca na vydaní ďalšieho čísla Zprav JKF s kolegami v JKF v Prahe.

Tomáš Oravec

ZPRÁVA O ČINNOSTI JKF V ROCE 1996

Výbor JKF

se během roku scházel podle potřeby tak, aby řešil všechny problémy a organizační záležitosti, které se vyskytly. Jeho práce se účastnili titíž členové s jedinou výjimkou: ve funkci vědeckého tajemníka JKF vystřídala Jana Součka na podzim 1996 Magdalena Moravová.

Členská základna

v roce 1996 nijak výrazně nevzrostla, byli přijati 4 noví členové. Jednota má nyní celkem 350 členů.

Hospodaření JKF

Finanční situace se oproti minulým letům nijak podstatně nezměnila. Prostředky byly získány z členských příspěvků ve výši 27 345,- Kč a z dotace poskytnuté ve výši 67 500,- Kč od Akademie věd ČR. Dotace byla určena na krytí těchto výdajů:

a) semináře a přednášky JKF;
b) časopis Auriga – ZJKF a Bibliografie;
c) koordinace poboček a skupin.

Přednášková činnost

JKF pořádala i v roce 1996 pravidelné přednášky v antické sekci. Jednalo se celkem o 8 přednášek, z nichž jedna (leden 96) byla jako již v předešlých letech věnována problémům středoškolské výuky klasických jazyků. Další dvě přednášky byly věnovány nedávným stipendijním pobytům referentů (univerzita v Ženevě) a zahraničním expedicím (Bejrút).

Přednášky antické sekce v roce 1996:

25. 1.: Prof. PhDr. Antonín Bartoněk (FF MU Brno), PhDr. T. Měšťánek, mgr. Z. Dobčická, mgr. K. Novotná (Klasické gymnázium Brno): *Projekt klasického gymnázia v Brně*

29. 2.: Prof. PhDr. Jiří Kraus, DrSc. (ÚJČ AV ČR): *Rétorika v minulosti a v přítomnosti – konec konfliktu rétoriky s filosofií*

25. 3.: Ing. Vladimír Slunečko: *Etnická a jazyková situace předřímské Hispánie*

25. 4.: PhDr. Dagmar Muchnová (FF UK Praha): *Výuka řečtiny na ženevské universitě*

30. 5.: Mgr. Filip Karfík (FF UK Praha): Τὸ ἐφ' ἡμῖν *mezi Aristotelem a stoiky*

31.10.: Doc. PhDr. Dušan Machovec, CSc. (FF UK Praha): *Znovu k Aristotelově teorii tří jsoucností (K problematice poměru Platóna a Aristotela)*

30.11.: Mgr. J. Musil (FF UK Praha): *Výsledky české expedice při výzkumu starověkého Bejrútu*

Publikační činnost

Na jaře 1996 vyšlo dvojčíslo *ZJKF – Auriga* plánované na rok 1995 (34/1992-35/1993). V prosinci 1996 vyšlo další dvojčíslo *ZJKF – Auriga* (36/1994-37/1995). Redakční rada časopisu již pracuje na přípravě dalšího svazku – 40/1998, který by měl být připraven do tisku asi v polovině roku 1997. V lednu roku 1997 se má odevzdat do tisku bibliografie za rok 1990-1992.

K 1. 12. 1996 ukončil svoji činnost redaktora prof. Jan Burian. Výbor JKF si hluboce váží jeho obětavé práce pro JKF a upřímně mu za jeho činnost děkuje. Od tohoto data bude funkci editora *ZJKF* zastávat PhDr. Dagmar Muchnová.

Mgr. Magdalena Moravová

ZPRÁVA O ČINNOSTI MEDIEVISTICKÉ SEKCE JKF ZA ROK 1996

Medievistická sekce JKF pracovala pod vedením Dr. Michala Svatoše (Ústav dějin UK). Na administrativních pracech se podílela studentská odborná síla (F. Outrata). Podle upraveného adresáře měla sekce v roce 1996 celkem 112 členů (včetně institucí), když byly nově získáni čtyři členové.

Základní aktivitou medievistické sekce JKF byla i v roce 1996 přednášková činnost, která byla zaměřena na stav výzkumu, ediční projekty a možnosti nových badatelských metod. Na půdě medievistické sekce JKF byly dále prezentovány nové projekty v oblasti středověkých dějin (např. kompendium chronologie) a výsledky týmových prací (činnost zpracovatelů *Slovníku středověké latiny*). Potěšitelný je vzrůstající počet přednášejících nejmladší badatelské generace, ale i jejich aktivní účast v diskusích k jednotlivým tématům. Zachována zůstala periodicita přednášek (jednou v měsíci, říjen až květen, respektující akademický rok, aby byl podchycen zájem vysokoškolského studentstva). Konalo se celkem 7 přednášek v tzv. zelené

posluchárně University Karlovy v Praze 1, Celetné ul. 20. Únorová přednáška musela být pro onemocnění referenta odložena na duben a červnová přednáška odpadla pro úmrtí přednášejícího.

V roce 1996 uspořádala medievistická sekce JKF tyto přednášky:

9. 1.: PhDr. ing. Jan Royt (FF UK Praha) – PhDr. Jiří Fajt (NG Praha): *Problémy gotického umění v západních Čechách*

4. 2.: Doc. PhDr. Zdeněk Beneš, CSc. (FF UK Praha): *Středověké dějiny ve školním dějepisu* – (odpadlo pro nemoc)

12. 3.: Mgr. Hana Šedinová (ÚKS AV ČR): *Středověká symbolika drahých kamenů*

2. 4.: Doc. PhDr. Zdeněk Beneš, CSc. (FF UK Praha): *Středověké dějiny ve školním dějepisu*

7. 5.: Mgr. Jan Hrdina (FF UK Praha): *Lokální pouti a poutní místa v pozdně středověkých Čechách*

4. 6.: PhDr. Jiří Spěváček, DrSc. (Praha): *Středověká zbožnost, její formy a společenská funkce (K dvojí tváři základní složky středověkých mentalit)* – (odpadlo pro úmrtí)

8.10.: PhDr. Zuzana Silagiová (ÚKS AV ČR): *Matematická teorie a praxe ve středověku (algoritmy, komputy v pražských rukopisech)*

5.11.: Doc. PhDr. Marie Bláhová, CSc. (FF UK Praha): *Historická chronologie v posledních šesti desetiletích (Vývoj disciplíny od vydání Friedrichovy "Rukověti křesťanské chronologie")*

3.12.: Mgr. Martin Nodl (Nakladatelství Argo): *Sociální rozměr pozdně středověkého městského přistěhovalectví*

V roce 1997 se počítá s devíti přednáškami. Sekce chce nadále pokračovat v soustavné prezentaci nových medievistických projektů, edičních programů a zahraničních výzkumů (Historický ústav v Římě, Husovy listy atd.). Dojde opět k přednáškám odborníků z mimopražských středisek. V tomto běhu by měl být položen zvláštní důraz na interdisciplinární výzkumy a prezentovat by se měli další představitelé nejmladší badatelské generace. Na činnost sekce (rozesílaní pozvánek, kancelářský materiál, poštovné, pravidelná úprava databáze členů) bylo v roce 1996 vynaloženo 6 150,20 Kč, když zvláštní položku tvořil převod členské databáze do nového programu Word pro Windows 95. Pro rok 1997 bude nutné počítat se zvýšenými finančními výdaji vzhledem k ohlášenému zdražení poštovného (od dubna 1997) a pro další úpravu databáze členů podle aktuálního stavu.

PhDr. Michal Svatoš

SPRÁVA O ČINNOSTI SJKF V ROKU 1996

Slovenská jednota klasických filológov pôsobila aj v roku 1996 pri SAV ako priamo riadená organizácia, ktorá si však všetku agendu zabezpečuje sama, čo zvyšovalo nároky na organizačnú prácu SJKF.

Výbor SJKF sa na svojich troch zasadnutiach – väčšinou pre šetrenie času pred prednáškovými akciami – zaoberal najmä prípravou týchto podujatí a zabezpečovaním ďalších v budúcom roku. V roku 1996sa podarilo výboru zabezpečiť tri podujatia (prednášky) spojené s besedami:

1. Dňa 31. marca prednášal na pôde SJKF prof. PhDr. Peter Kuklica, CSc., predseda SJKF, na tému *Plutarchove životopisy*. Na verejnej prednáške a následnej besede k téme sa zúčastnili poslucháči väčšinou z radov členov SJKF a poslucháčov FF UK.

2. Dňa 22. mája prednášala Mgr. Jana Balegová z UP JŠ v Prešove na pôde SJKF na tému z medievalistiky *Ján Thurócz a jeho Chronica Hungarorum*. Aj toto podujatie bolo spojené s besedou.

3. Dňa 26. novembra sa uskutočnila prednáška a beseda PhDr. Eleonóry Vallovej na tému *Plinius st. – literát a vedec*.

Viac podujatí sa v kalendárnom roku 1996 nepodarilo zorganizovať pre veľkú vyťaženosť pozvaných prednášateľov, ktorí väčšinou svoje prednášky odročili na rok 1997, čo sa odrazí aj v pláne činnosti na rok 1997. Tým sa zaoberal aj výbor SJKF na svojom poslednom zasadnutí, pričom sa rozhodol podľa stanov SJKF pripraviť na rok 1997 aj valné zhromaždenie s voľbou nových orgánov SJKF na ďalšie trojročné volebné obdobie. Zároveň výbor poveril zodpovedných členov výboru SJKF aj vypracovaním potrebných správ pre toto valné zhromaždenie. V činnosti SJKF bude treba na prednáškach privítať aj prednášateľov najmä z Čiech, ktorí naposledy prednášali v SJKF v roku 1995. Takisto ako v roku 1996 bude treba spolupracovať s českými kolegami na vydávaní spolkového časopisu – jeho slovenskej časti.

PhDr. Tomáš Oravec

POKYNY PŘISPĚVATELŮM

Prosíme přispěvatele, kteří jsou zvyklí psát své články na počítači, aby k tištěnému textu připojili disketu s poznámkou, v jakém editoru (včetně jeho číselné verze) byl text pořízen a pod jakou platformou (DOS / Windows / MAC). Disketa jim bude po vydání časopisu vrácena.

Formální úprava textu:

- text odstavců odsazovat pomocí tabulátoru (nikoli mezerníkem);
- po čárce, tečce, dvojtečce a středníku dělat mezeru;
- nepoužívat dělení slov ani jinak slova na konci řádků nerozdělovat;
- používat přednostně kulaté závorky;
- citáty (i v úvozovkách), názvy knih apod. psát kurzívou (*italic*);
- nerozdělovat poznámky (*footnotes*, *endnotes*) a vlastní text článku do více souborů;
- číslo poznámky indexovat bez závorky, např. ...[3];
- text poznámky odsazovat tabulátorem (nikoli mezerníkem);
- dodržovat normostrany, tj. psát na jednu stranu cca 30 řádek o 60 úhozech

- ***článek*** – nadpis psát normálně (ne majuskulí nebo zvýrazněně), připojit jméno autora a v závorce místo jeho působiště;
  - každý článek na konci opatřit cizojazyčným résumé včetně cizojazyčného názvu;
- ***recenze*** – název minuskulí, jméno autora pod recenzí vpravo;
- ***nekrolog*** – název minuskulí, jméno autora pod nekrologem vpravo.